

2742

సామెతలు

శ్రీమద్విశ్వనాథాయ నమః
గ్రంథాంతం శాస్త్రము పుష్కలము

వ్యవస్థాపకులు : విద్యానాథుల సహాయశాస్త్రి

సంపుటము 13

రాజు సాంప్రదవరము 16-11-1989, 1-12-1989

సంచికలు 2, 3

— ఈ సంచికలో —

1. బుర్రకథ ఆవిర్భావవికాసాలు	1-3
2. శివారెడ్డి పదచిత్ర పరిశ్రమ	3-5
3. నన్నయ వచన రచన	5-7
4. జానపదుల జలిబిలి పలుకులు	8-11
5. ఆదిలాబాదుజిల్లా జానపద కళలు - మట్టితో కళారూపాలు	11-13
6. మహాభారతంలో శిల్పకళాదర్శనం	12-15
7. తెలుగు దండక సాహిత్య సూచి	12-15
8. అంతర్జాతీయ	16
9. మధునాపంతుల - శ్రీఖండ చర్చ	16

రాజీవు పంచికలో: 1. తోటబొమ్మలాట 2. వ్రజిందసాహిత్యంలో పీ 3. శిలామూర్తి నమీష మొదలగునవి ఉంటాయి.

1, 16 తేదీలలో ప్రచురింపబడును.

జానపదాల 4,5,6,7,8,9,10,11,12 వార్షిక సంపుటముల వెల వరుసగా 20, 20,12,15,15,15,15, 20, 20 రూ. ఈ ఎం. ఓ. చేసినవారికి ఖర్చులు మేము భరించి రిజిస్టర్డ్ పోస్టులో పంపగలము. వి. పి. పద్ధతి తీసు.

- సంకలనము.

సంకల్పర చందా రూ. 12-00

విడి ప్రతి 0-00 పై.

6 మాసములకు రూ. 6-00

పాఠకులకు మున్నవి

సహృదయులు సాహిత్యాభివృద్ధిలో అయిన పాఠకుల
ఆదరణ మూలకాలతోనే ఉత్తమమైన సాహిత్య పత్రికలు పది
కాలాలపాటు కొనసాగుతాయి.

మంచిదనుకున్న పత్రికను పెంచి పోషించవలసివచ్చినా
కూడా పాఠకులతో!

పతలలందరూ మా అభిప్రాయాలతో ఏకీభవించి తమ
తమ చంకాలను క్రమం తప్పకుండాను ఆలస్యం చేయకుండాను
పంపించ వలసినదిగా కోరుచున్నాము.

—సంపాదకుడు

రాజమండ్రి వాస్తవ్యులు, కీ॥శే॥ శ్రీ బులుసు సీతారామకృష్ణగారి

సాహితీమిత్రులు, సహృదయులు, సరసకవితావికారద

శ్రీ N. M. సహాయాచారి, B. O. L.

ఆకస్మిక మరణమునకు సంకాపము తెలియబడచుచున్నాము.

—సంపాదకుడు

★ స మా లో చ న ★

* జాతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక *

వ్యవస్థాపక సంపాదకులు : విద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి
Retired Telugu Lecturer, V. T. J. College, Rajahmundry.

1. బుర్రకథ ఆవిర్భావ విశాసాలు

—డా॥ యమ్మ. విజయలక్ష్మి

అంధ్ర దేశంలో చతురశ్ర జనాదరణ పొంది ప్రచారంలో ఉన్న జానపద కథా రూపం బుర్రకథ. చిద్యాదికుల నుండి అతి సామాన్యంవలన విజ్ఞానాన్ని, విశేషాన్ని అందించకల వుత్తమ కథారూపం. పౌరాణిక, సాంఘిక, రాజకీయ అంశాలలో కూర్చిన ఇతి వృత్తాలలో, కైతంకమైత ప్రచార పాదసంగా అదరించ బడుతోంది.

బుర్రకథ ప్రదర్శనలో ఉపయోగించే వాద్యం తలబుర దీనికి 'బుర్ర' అని మరో పేరు. దీన్ని బట్టి 'తంబురకథ'ని 'బుర్ర కథ'ని, పేర్లెర్పడినాయి. బుర్రకథలో వంత పాదే వారు గుమ్మెట్లు వాయిస్తారు కాబట్టి 'గుమ్మెట్ల కథ'ని తండాన కాన అనేపంక పాట వల్ల 'తండాన కథ'లని ప్రాంతీయ వామాలు ఏర్పడినాయి.

బుర్రకథ పుట్టుక: ప్రాచీన కాలాల్లో ఈ కథా రూపం ఎక్కడా పేరు మెట్ట వున్నంగా పేర్కొనలేదు. శాని. శ్రీ. క. 14 వ. కర్ణాటకానికి బుర్రకథవంటి ద్వీపద ప్రశంసం గాన రూపంలో ఉండుని విశదపరచును. చరిత్రాధ్యయనంలో అందును బహిష్కరింపబడు యందును బంగురకొనునాడు' అనే వాక్యానికి వేటి వంతలు 'కథా' అని

కాయి తమ్ముడూ, మేల్ భూవోణు దాదానా' అనే వాటిలో పోలిక యందడంవల్ల ఆ నాడు వంతలు ప్రచారంలో ఉన్నాయనవచ్చు.

బుర్రకథ పుట్టు పూర్వోత్తరాలుగూర్చి విన్నా విప్రాయాననాయి. ప్రాచీనకథారూపాలైన యక్షగాన, వీధినాటకాల పూర్వరూపం బుర్రకథని తరుమల రామచంద్రగారు, యక్షగానం నుంచే బుర్రకథలు; హరిశ్చంద్ర పరిణామం 'చందా యుని నాటర్ శ్రీనివాస చక్రవర్తిగారు అభిప్రాయ పడినారు.

ప్రాచీన జానపద కథారూపం అంగం కథల నుండి బుర్రకథలు పరిణమించా యుంటాడు తంగికాల నువ్వారావుగారు. అంగం కథలలో రగడ, కీర్తనలు, వదన ములు, ప్రాచీన సాంప్రదాయక వీరగాథల లోని బొప్పిలి వరుస కథల్లోని తండాన వరుస, వైసె వరుసలు కలిసి బుర్రకథ ఏర్పడింది. బొప్పిలి వరుస కథల, అంగం కథల సమాహారమే బుర్రకథని వీరి అభి ప్రాయం.

12, 13 శతాబ్దాల్లో శైవమత వ్యాప్తి కోసం శైవ మత పండితులు అంగంకథల పోషకసేవి. అంగంకథల్లోని బహిష్కరణ యక్షగానాల్లో, జానపద కథాల్లో కవి

మంది. బుర్రకథల ఆవిర్భావానికి అంగం కథలే మూలం. నేడు శిష్టులచే రచించబడు తున్న బుర్రకథలు ఒక ప్రక్క, జానపద గాయకులచే పాదవిదేశకథలు మరో ప్రక్క జనాదరణ పొందుతున్నాయి. శిష్టులచే విరచితమైన కథల్లో భాష, భావం, మార్గ దోరణిలో ఉంటుంది.

ఆధునిక కాలంలో బుర్రకథను స్పృశించినవారు పాశ్చాత్యులు. వీరు దాని కీయ ప్రచారం కోసం ఉపయోగించారు. 1942 లో కాకుమాని నువ్వారావు 'బాబూ రావు' బుర్రకథను రచించారు. ఇదే తేలు గులోకి వచ్చిన మొట్ట మొదటి బుర్రకథ. వీరే 1948 లో రెండవ ప్రపంచ యుద్ధంలో మాతృదేశరక్షణకు పోరాడిన రష్యన్ దానిక 'టాస్కా' పేరుతో రచించారు. ఈ కథారచయిత కథకుడుగాను, చింతకంపాటి సూర్యనారాయణ, కంఠంనేని నువ్వుయ వంకలుగాను మొదటి బుర్రకథాధికం ఏర్పడింది. తర్వాత బుర్రకథా విశామహుడుగా పేరొందిన నాటర్ బుర్రకథ ప్రదర్శనలను చేపట్టినాడు. వివిధ ఇతి వృత్తాలలో కూర్చిన బుర్రకథలు ఎందరికొంది. దళాలచే ప్రదర్శించ బడుతూ, ఉత్తమ ప్రచారపాదన స్థానాన్ని అందు తున్నది. నేడు ఆకాశవాణి, దూరదర్శన్ ప్రసారాల్లో కూడా చోటు చేసుకుంది.

బుర్రకథ - ప్రదర్శన విశాసం: బుర్రకథ ప్రదర్శనకు బొప్పిపాట్ల రంగస్థల

వసురం లేకుండానే దేవాలయాన్నో, రచ్చ
బండనో రంగస్థలంగా చేసుకొని ప్రదర్శి
స్తుంటాడు. ఇతి వృత్తాన్నిబట్టి ప్రదర్శనకు
మూడు నుంచి ఎనిమిది గంటలవరకు సమ
యం పడుతుంది. వదిహేను, ఇరవై నిమిషాలు
సాగే ఐర్యకథలు కూడా రచింప బడు
న్నాయి.

ఐర్యకథ దశంలో ముగ్గురు వ్యక్తు
లుంటారు. మధ్యలో కథకుడు, ఇరు
ప్రక్కల వంతులు నిలుచుని ఉంటారు. కథ
కుడు తంజురను ఎడమ వక్క దుజానికి
తగిలించుకుంటాడు. దాగా పండిన పొర
కాయలో గుజ్జుతీసివేసి ఎండబెట్టి, తంతులు
అమర్చి, వీటి ఆకారంలో తంజురను
తయారు చేస్తారు. కథకుడు కాళ్ళకు విగు
తుగా చుట్టిన పంచెలేక, ప్యాంటు, పొడవైన
చొక్కా ధరిస్తాడు. తలకు పాగా, వడుముకు
గుడ్డ కట్టుకుంటాడు. వంతులు మెడలో
గుమ్మెటలు తగిలించుకొని కథకుని కిరు
ప్రక్కలా ఉంటారు. మట్టితోగాని, ఇర
డితోగాని చేసిన కూడా ఆకారంలో ఉండే
పాత్రలకు వెనుకవైపు చర్మంతో విగిస్తారు.
వీటిని గుమ్మెటలంటారు.

కథకుడు తంజురను మీటుతూ కుడిచేతి
వేళ్ళకున్న అందెలు వాయిస్తూ, చేతిగుడ్డను
పూపుతూ కథను పాడతాడు. కాళ్ళకు గజ్జలు
కట్టుకొని రసావేశాని కనుగుణముగా
చిందులు తొక్కుతుంటాడు. వంతులు కథకుని
లయ ప్రకారం గుమ్మెటలు వాయిస్తూ
తాళాన్నుందిస్తారు. వంతుల్లో ఒకడు విదూ
షక పాత్రను నిర్వహిస్తాడు. కథకుడు
కథను వివరిస్తున్నప్పుడు హాస్యపాత్రలో
ఉండే వంతు ప్రేక్షకులకు వచ్చే అనుమానా
లను హాస్య దోరణిలో ప్రశ్నిస్తూ నున్నిత
హాస్యాన్నుందిస్తాడు. కథా సన్నివేశం నను
సరించి అరేరే, అరేరే, భగభగ, భేష్
అంటూ కథకుడికి హుషారు నిస్తూ పండిత
పామర రంజకంగా కథను నడిపిస్తాడు. కథ

కుడు ఒక చరణం పాడుతూ ముందుకువెళ్లి,
చరణం పూర్తయ్యేలోపు వెనక్కి
వస్తాడు. తర్వాత వంతులు ముందుకు వెళ్తారు.

ఐర్యకథల్లో ఇతివృత్త వైవిధ్యముంది.
ప్రాచీన కాలం నుంచి ప్రచారంలో ఉన్న
పౌరాణిక, చారిత్రక ఇతివృత్తాలే కాకుండా
ప్రబోధాత్మక ఐర్యకథ లనేకం వెలువడు
న్నాయి. ఐర్యకథల జనాకర్షణ క్రింది రింపి
తాననదుల్లో ప్రచారంలో ఉన్న కళారూ
పాన్ని రాజకీయవాదులు ఉపయోగించుకోవా
లనుకున్నందువల్లే రాజకీయ ప్రబోధాత్మక
ఐర్యకథలు మొదలయ్యాయి. ఆ తర్వాత
అక్షరాస్యత, కుటుంబనియంత్రణ, లంచ
గొండితనం నిర్మూలనవంటి సాంఘిక విష
యాలు చోటుచేసుకున్నాయి.

ఇతివృత్తాన్నిబట్టి ఐర్యకథలను పౌరాణి
కాలు, చారిత్రకాలు, ప్రబోధాత్మకాలు అని
వర్గీకరించవచ్చు.

పౌరాణికాలు : భారత, రామాయణ ఇతి
వృత్తాలు కలిగిన శ్రీరామజననం, సీతాకళ్యా
ణం, పాడుకావట్టాభిషేకం, మహారథి కర్ణ,
వీరాభిమన్య, భగవద్గీత వంటి ఐర్యకథ లనే
కం వెలువడినాయి.

చారిత్రకాలు : చరిత్రలో ప్రసిద్ధిగాంచిన
కవాలి, రుద్రమదేవి, యూస్ఫిరాజీ వంటి
వీరుల, వీరవనితల చరిత్రలు ఐర్యకథల్లో
ఉన్నాయి.

ప్రబోధాత్మకాలు : నేడు అధికంగా రాజ
కీయ, జాతీయ, సాంఘిక ఇతివృత్తాలలో
కూడిన ఐర్యకథలు ప్రచారంలోకి వస్తు
న్నాయి. స్వాతంత్ర్య పోరాట కాలంలో
సామాన్యుల్లో దేశభక్తిని పెంపొందించడే
దంలో ఐర్యకథ గణనీయమైన పాత్ర వహిం
చింది. స్వాతంత్ర్యవంతుల రాజకీయపార్టీలు
తమ సిద్ధాంతాలను ప్రచారం చేసుకోవడానికి,
ప్రచారసాధనంగా నేటికీ బహుళవ్యాప్తిలో
ఉంది. కష్టపడి, కాంగ్రెసు విజయము, తెలం

గాణా వీరులు, రైతువిజయము మొదలైన
ఐర్యకథలు రాజకీయప్రబోధంకోసం వెలు
వడగా, అల్లూరి సీతారామరాజు, గాంధీజీ,
నెహ్రూ, అంధ్రకేశవరి, నేతాజీ జాతీయప్రబో
ధంకోసం రచింపబడినాయి. చైనా దురాక్ర
మణ, చైనా ద్రోహము చైనా మనదేశంపై
దురాక్రమణకు పాల్పడ్డప్పుడు వెలువడినాయి.
రాజకీయ, జాతీయ సంఘటనలు జరిగిత
వెంటనే ఐర్యకథలు వెలువడుతున్నందు కివి
కారణాలు.

ఐర్యకథల ప్రచారక క్రివి గురించివ
ప్రభుత్వం తమ ప్రణాళికలను ఐర్యకథ
లుగా వ్రాయించి ప్రచారం చేస్తున్నది. అంధ్ర
ప్రదేశ్ పౌరసమాచార సంబంధకాని గూడ
ఐర్యకథను ప్రచారసాధనంగా స్వీకరించి
నిరక్షరాస్య నిర్మూలన, కుటుంబనియంత్రణ,
వరకట్న నిషేధం, నయోజనవిద్య వంటి
సామాజిక సమస్యలతో కూడిన ఐర్యకథ
లను ప్రచారం చేస్తున్నది. వంచవర్ష ప్రణా
ళికలు, కుటుంబనియంత్రణ, వరవిక్రయం,
ఇటువంటివే. 'వనదేవత' వృక్షరక్షణావళ్య
కథను తెల్పు ఐర్యకథ. ఆరోగ్యం, పరి
కుభ్రతలనుగూర్చి తెల్పు ఆరోగ్యం, పోషణ,
పరిసరాలు, పరికుభ్రత అనే పుస్తకం ఐర్య
కథారీతిలో రచింపబడింది. చలనచిత్రాల్లో
కూడా నందరాన్నిబట్టి ఐర్యకథప్రదర్శనలు
చొప్పించడం గమనించవచ్చు. అగ్గిరాముడు
చిత్రంలో 'అల్లూరి సీతారామరాజు', 'ఎర్ర
మట్టి' చిత్రంలో లంచగొండితనానికి విర
నిస్తూ ఐర్యకథలున్నాయి.

వంతులు : కథకుడు కథను చెప్తుంటే
ప్రతి పాదం చివరగాని, కథ మధ్యలో
అక్కడక్కడగాని వంతులు వంతు పాడతారు.
ఒక కథలో ఒకేరకం వంతు ఉండాలన్న
నియమమేమీ లేదు. అందరు రకాల వంతు
పాటలున్నాయి. అర్థవంతమైనవి కొన్నయితే,
అర్థంహీనమైనవి మరకొన్ని. కథకుడు ఒక
చరణం పాడితే, వంతులు తిరిగి అదే చర
ణాన్ని పాడతారు. ఉదా :

ఇరవై మాత్రాలు ఇచ్చినారా,
ఇంపు సొంపే చేసినారా ఇరవై
పేదరికమును పొరదోరి,
ప్రజల సుఖమే చూసినాడీ పేద
(కాంగ్రెసు కంభారావం)

జయరామయ్య రామ, రామయ్య రఘు
రామ వంటి దైవసంబంధమైన వంతులు,
తందాన తందాన ఓ దేవనందనాన, తందనాన
తందన, తందనరాన, 'తందాన తందాన' భక్త
రాజవందనాన తందాన వంటి వంతులన్నాయి.
'పెళ్ళిచూపులకు తరలి వెళ్ళారా తందనరాన
దేరపారము రాదసాగేరా ..
కట్టుకానుకలు అడుగుతున్నారా ..
(వరవిక్రయం)

కథ తేగంగా సాగే నమంలో 'పై, పై'
అంటూ, విషాదఘట్టాలలో హరి, హరి,
అయ్యో అంటూ నందర్పానుసారంగా వంతులు
పాడారు. పేక్షకులు వరాకులేకుండా వినేటట్టు
చేయడంలో, కథను రసోద్దీపకంగా రక్షింపడంలో
వంతు పాత్ర ఎంతైనా ఉంది. కథ
కుడు అలసిపోకుండా, వంతు ఉండడంవల్ల
కథకునికి కొంత అలవితువుకూడ లభిస్తుంది.
ఋర్యకథ రసానుగుణ్యతలో రచించబడి,
వ్యధర్మకులచే రసానుగుణంగా పాడబడుతుంది.

ఋర్యకథ, వీరిభాగవతం వంటి కథా
రూపాలు పెరుగులోకి రావడానికి ప్రజానాట్య
మండలి కృషి ఎన్నడగినది. ఋర్యకథా రచ
యితగా సుంకర వర్మనారాయణ, రచయిత,
కథకుడుగా నాగర్ అగ్గిగయ్యలు. వదీరారెడ్డి
చినవెంకటరెడ్డి, పేరి సుబ్బారావు, పి. బాల
కృష్ణ, లక్ష్మీకాంతమోహన్ మొదలైనవారు
ఋర్యకథ రచయితలుగా, దివిగెట్టి సుబ్బా
రావు, నాగర్, మిక్కిలివేని రాధాకృష్ణ
మూర్తి, వల్లం నరసింహారావు, చింతల
కోటేశ్వరమ్మ, మహంకాళి లక్ష్మి, కొండే
పూడి కాథ, బానియర్ నాగర్దళం కథకు
లుగా ప్రఖ్యాతిచెందారు.

2. శివారెడ్డి పదచిత్ర పరిశ్రమ

—శ్రీ పాతూరి రఘురామయ్య

కె. శివారెడ్డి ఆంధ్రాంగ్ల సాహిత్యా
లను అధ్యయనం చేసిన ఉన్నత శ్రేణి
ప్రగతివాదకవి. అధునికయుగ చేతన
అతని కావ్యవస్తువు. మౌనన జీవితానికి
అపూతం కలిగించే ఏడుప్రభావములైనా
అతడు సహించలేడు. కవితారీతి విష
యంలో ఉన్నతమైన మాతన మార్గసం
చారం చేస్తున్నవాడు శివారెడ్డి. భావా
న్ని అలంకరించి పాఠకుని మనోబేదికపైకి
వదలడంలో అతడు సిద్ధపడుతున్నాడు.

పదచిత్ర నిర్మాణం అనే ప్రక్రియకవి
యొక్క భావనాశక్తికి సంబంధించినది.
ప్రతిభవల్లనే పదచిత్రం అకర్షణీయమౌ
దాన్ని పొందుతుంది. పూర్వకావ్య
ప్రపంచంలోని కవిసమయాలు, అలంకా
రాలు అధునిక యుగ కవితలో కావ్య
వింబములుగా, పదచిత్రములుగా, ప్రతీక
లుగా రూపాంతరం చెందిన అంశం
స్పష్టంగా గోచరిస్తుంది.

పదచిత్రములను శబ్దచిత్రములనీ భావ
చిత్రములనీ వ్యవహరించడం జరుగుతు
న్నది. భావానికి మెరుగులు దిద్దడం ఈ

ఋర్యకథకున్న జనాకర్షణశక్తివల్లే శక్తి
వంతమైన వ్యధార పాదవంగా వ్యయోగింప
బడుతోంది. ఏదైనా సందేహాన్ని ఋర్యకథ
వ్యాసా శ్రేణి కందించడం సులభమని
గ్రహించడంవల్లనే ప్రభుత్వం, రాజకీయ
పార్టీలు ఉత్తమ వ్యధార పాదవంగా భావించా
యి. పౌరాణిక, దారిద్ర్యక ఇతివృత్తాలలో
సామాజిక సమస్యలను చొప్పించి, పౌరసమా
చార సంబంధకాలవారు ఋర్యకథలను వ్యధ
ర్శింపజేస్తున్నారు.

(...)

భావచిత్రణ సంవిధానం యొక్క పర
మార్థం.

శ్రీతధనుస్సు అనే కావ్యంలోని పద
చిత్రాలే ఈ వ్యాసంలో ఉదాహృత
ములు.

'ఆ కుర్రాడు

నన్ను గుంటపెట్టి తవ్వబోతున్నాడు
నేనుసముద్ర మయ్యేంతవరకు..'

పుట 10

ఒక అనాథబాలుని దుస్థితి కవి మనః
ప్రపంచ నీకులను తట్టింది. మనసులోని
ఒక ధర్మనిధిని ముద్రనుజేసింది. ఈ
భావాన్ని, స్పష్టంగా శక్తివంతంగా
చెప్పటంలో కవి పదచిత్ర సృష్టిగాణం
చాడు. మనిషిని గుంటపెట్టి తవ్వబోయే
మన్నది భావనా ప్రపంచంలోనే ఒక
క్రొత్తదైన ఊహ, నవ్యమైన ఇట్టి కల్ప
నలు శివారెడ్డి కావ్యంలో అనేకంగా
చోటు చేసుకున్నాయి. పాశ్చాత్య
సాహిత్యపు ప్రభావం మూలంగా ఇటు
వంటిది సంభవించినా ప్రబలమైన సృజన
శక్తి కవియందు లేకున్నచో అట్టి భావ
చిత్రణం మహిమన్వితం కాజోడు.
'పూర్వపు నీటిధారం చారలు మిగిలిన
చిన్నకొండే'. 'హారలోకి తలా ఒక
రెమ్మా కుంచుకల్పిత మిగిలిన కరేపాకు
యొక్క' వంటి ఇతర పదసముదాయ
ములు కూడా భావనా పైచిత్రిని పట్టి
ఇస్తున్న పదచిత్రములే.

'కాలే ఇనుమువీడ బడ్డ ముత్యపు నీటి
చుక్కల్లా దిక్కు
తెంచీల వధ్యలలల మీద జీవితం
ఉడయాల కాళ్ళు' (పేజీ 15)

పరీక్ష వ్రాసున్న విద్యార్థులు కఠినమైన విధంగా గోచరించినారు. వాస్తవికత అనేకతరంగాలకు లోబడినది. అందుకే విద్యార్థులు అసహనముగా చర్చించుకొన్నారు. 'కాలేజియము మీ మార్కులు నీటిచుక్కలు పడటం' ఒక వినూత్నమైన భావన. బెంబేలను వర్షకాలంలో ఉంచుమించటం కవిదృక్పథ ప్రభావముద్రకను నిబిడీకృతం చేస్తున్నది. 'మట్టిమీద దివ్యసౌందర్యలోకాల సంతకాలు' చేయటంనూడా అపూర్వ భావనా విలసనమే.

దూరాన్నుంచి మరల ఏడుస్తున్నట్లు మనీషునంచో చర్చినుంచో గుడినుంచో మనంమోయలేని కబ్బం గాలిమీదస్వారి.. (పుట 21)

అధునిక కవులు ప్రాచీనకవుల కంటే ఎక్కువ శక్తివంతమైనవారే అయినా ఇది నిత్యమే వాస్తవికమార్గపు పాడిపాడి వదనమే కారణం కాదు. భావనైతికతను నిరసించి మార్గంగా నిర్దేశన చేయడం గీటులతో తప్ప గుమచ్చివ్వడంలో మాత్రం లోక వాడు అధునికతలోనూ మంచిలే స్వీకరిస్తాడు. ప్రభావవంతమైన కవిత్వం కలిగి ఉన్న అధునికత ప్రజలభావన. అందుకే మనం మన దివ్యమన. ఆ దివ్యమనమే ఈ కాలాధ్యక్షులలో జ్వలించిపోతున్నది. శబ్దం గాలిమీద స్వారి చేయటం అనేది ఒక వదనద్రవ్యం. వాన్ని మాయ చేయవలసి, మనం ఏద్యమించాల్సి ఉన్న పదచిత్రాలే. వీరివలనమూ అధునిక యుగంలో మన చిత్రాలుగా అవతరించాయనటానికి శివారెడ్డికవిత్వం ప్రబలసాక్ష్యం.

'కాగం చెప్పలేని మనముందు వదిన పిట్టని వేరుల్లోకి తీసుకుని బుద్ధుడిలా నడుస్తూనే ఉన్నాడు.' (పుట 28)

బుద్ధుడు శరణాగతానికి మోసకరమైన ప్రతిక. ఇంకా నడుస్తూఉండటం అనేది అధునిక యుగంలోనూ మోసపుని అవిచ్ఛిన్న సమరశీలమను, కాంతి నామకతను సృష్టిచేస్తున్నది. ప్రతికాల్లో మన ఈ పదచిత్రంలో సృష్టి వింబం ప్రభావతాద్రాగ కనిపించినా సమకాలీనతతో కలితావు నిచ్చినట్లు పుష్టమవుతున్నది. అశ్వాంతంనై మోసపునిగల సరసభావన ఇందులోనూ అంతర్లీనంగా గోచరిస్తున్నది.

'కంట్లో నదులు చస్తే కన్న భూగోళమెలా అవుతుందో?' (పుట 14)

కవి మోసకవృత్తిని నిర్దేశించుటానికి ప్రాధాన్యతనిచ్చాడు. కన్న ఇక్కడ వృత్తిధానికే ప్రతినిధి. ఏదృక్పథమైనా, మోసకరమైన సహజ అంశములను విస్మరిస్తే, బ్రతుకు తాలూకు వాయలకు దూరంగా ఉంటే అదృక్పథం అచరణీయమే కాకన్న భావం వ్యక్తమవుతున్నది. కంట్లో నదులు చావటమూ, కన్న భూగోళమవటమూ పదచిత్రరీతిలో లోనివి.

శరీరమెదానాల వ్యతహారము, ఉదయం రత్నమై ప్రవహించటం, వజ్రసంకల్పం అన్ని ప్రవాహాలు, ఉదయాన్ని లోనికి పీల్చేయటమూ, ఒక్కొక్క అణువునుండి నాటమై ఉదయం పువ్వువేయటమూ, ఉదయాన్ని శరణాగతులలో కేంద్రీకరించుకోవడమూ, ఉదయం శివతాత కావడంగా చేసికోవటమూ 'ఉదయం' అనే ఖండికలో భూమి వదనచిత్రపుష్పాలు. అయితే వీటిలో నిశ్చలంగా నిలబడే 'కేంద్రీకృతం' అనికోవటమేమనడా కొంతమేర వ్యక్తమవుతుంది కావలసివచ్చును. బహుశా అది చిత్రమేమిది ప్రతినిధించే ప్రబలమైన ఊహకు గారమైన

అక్కరి నివృత్తిలో తెలుగులోని వాతమృదు.

'నీ గర్భంలో ఒక్కొక్కరినీ నాటంటే నాకు విక్రాంతిలేదు. విక్రాంతిలేదు, విక్రాంతిలేదు.' పుట 17

తొలికవి అనే ఖండికలోని చివరి పాదాలు ఇవి. ఈ పేరు అనేది అంతరంగ ప్రపంచమయింది. అది గుడ్డితనమని మూలకరమని భావించాడు కవి. వాన్ని కవి తనపాదలో తిరగేయటం, మధించడం. దమ్ముచేయటం అంటే పదచిత్రాల్లో వ్యావసాయిక రంగప్రావీణ్యత మోటు చేసుకున్నది. భూమి, రేతు. నేడ్యం, ఈ అంశాలచుట్టూ అల్లుకున్న అనేక ఊహాపాటలు శివారెడ్డి పదచిత్ర సృజనలో చోటు చేసుకున్నాయి. కవిత్వం ఇచ్చేది సమస్తమే మోసకరమైన సుస్కారం. అదితేవలం మారు గుడ్డితనమే ప్రమాణకారి కాదు. అంతకన్న విశాలవిధి కవిత్వానికి. దానిద్వారా పాఠకుల సంస్కారంలో దేనినైనా పాఠకు వచ్చును. శివారెడ్డి కవిత్వం వాస్తవికతకు ప్రాధాన్యత నిచ్చినా మనస్సులోని ద్వారం మూయటానికేమీ ప్రయత్నించలేదు. 'ఉదయంకన్నా స్పృహయంలా ఆరోగ్యం వల్లతో సృజించగల' ఏ మోసకర బీజాంతురం మూడా కవిని కదిల్చింది. అందుకే తన దుఃఖాన్ని తాను మంచంమీదేసి పొర్లించి తంకాడు. అదే దుఃఖాన్ని తాను శివమన పెట్టుకొని ఊచేడుతాడు. ఈ ద్వైత భావం ఎక్కడిదో శివతనంలో వేదిక కావ్యంలోకి ఎలావేరుతుంది. రేతు ప్రపంచంమధ్యభువన ప్రవహించిపోతూ సుమగ్రమోసకమూర్తిని వింబించడం కవి కర్తవ్యం. శివారెడ్డి ఈ దృక్పథాన్ని స్వీకరించాడు.

‘కర్పిలో మోసుకువచ్చి’ అన్నది మరోభావం. ప్రతికాత్మక కావ్యవింశతిలో పోనిన గీతమిది. భావసంక్లెష్టత కాక అన్వయసంక్లెష్టత ఇందులో ఎందుకీ కవి తోట నిచ్చాడన్నది అంతు పట్టని విషయం. దీన్ని అప్పట్లోకా పాఠకులు భ్రమించే ప్రమాదం ఉంది.

‘నిజానికి ఎవడివీర్యంలో’

ఈభూమి పునీత మవుతుందో

వాడిదే ఈభూమి’ పుట 58

మానవుడి ‘వీర్యం’ ఇక్కడ క్రమంగా అర్థం చేసుకోవాలి. ఎవడి క్రమచేత ఈ పుడమి పంటలో అలరారుతుందో అతనిదే ఈభూమి అనటంలో కవి భావప్రపంచం వాస్తవికతనూ, అదర్బాన్ని కలపోసుకున్నది. నివాసప్రాంతంగా భావం వ్యక్తీకరించడం కంటే సాగముగా అలంకరించి భావప్రకటనం చేయటంలో కవి పాఠకుల మనస్సుపై యెరగని ముద్రవేసే ప్రయత్నం చేస్తున్నాడు. ‘పూల చెట్టులా మేఘాన్ని వదులుట’ అను పదచిత్రమూ అత్యర్థంగానే తోస్తున్నది. ఈపాట మెరుగుపెట్టేకవి కల్పనాశక్తి భావాలు అకర్షణీయంగా తీర్చుటలో తోడ్పడుతున్నది.

‘ఒకరే బ్రిడ్జిమీద పారిపోతూ రైలు
పారేసుకున్న
సాగంజ్ఞాపకాల పూసలు చెల్లాచెదురై
దొరుకున్నాయి.’ పుట 59

ఒకాడొక అత్యవస్థను వివరించడం కోసం ఇటువంటి పదచిత్రాలను ప్రయోగించడం కవారెడ్డి కవిత్వంలో సహజంగా పోగుతున్నది. కవితాతేజమున కనుగుణంగా మోటులమాపాల్పివ్వడంలో జనప్రయోజనాన్ని విస్మరించక పోవడం కవిలోని గుణం. దుబ్బిమిడి కళ్యు కన్నటి మోతాలో పోయిస్తూ వాటిని అన్నింటి ద్వారానే భావించు అంటూ స్వీయ

3. నన్నయ వచన రచన

—‘సాహిత్యకోవిద’ క్రొవ్విడి రామం, వి.ఎ.. వి.యర్.. వి.యిడి..

‘గద్యం కవీశానికమం వడంతి’ అనే సూక్తి, కావ్యకళలో గద్యానికిగల ప్రాధాన్యాన్ని తెలియజేస్తుంది. కాదంటే వంటి గద్యకావ్యాలు, గీర్వాణభాషలో ప్రభవించిన అగ్రముత్యాలు. రాజరాజనరేంద్రుడు, ‘అపార శబ్దకాస్త్ర’ పారస లైన వైయ్యాకరణులును, భారత రామాయణాద్యనేక పురాణ ప్రవీణులైన పారాసీనులును, మృదుమధుర, రసభావ భాసుర. సవార్థవచనరచనా వికారదులైన మహాకవులును ... .. అదిగాగల విద్యజ్ఞనంబులు, పరిశీలించి కొలువ, తన మంత్రాశ్వాలుడైన నన్ను పాఠ్యునితో భారతాన్నిగూరించి మచ్చతించినట్లు భారతావతారికలో వుంది.

ఆ కొలువులో వైయ్యాకరణులు, పారాసీనులు, తార్కికులు, వచన రచనా వికారదులైన మహాకవులు వుండేవారు. అందుచేత అనాడు వచన రచనచేసే కవుల సహజ భోరణిని వ్యక్తీకరిస్తాడు. సగర నాగరికతలోని మంచి చెడ్డూ రెంటినీ వివరించడమూ పదచిత్రాల్లో తత్పారాన్ని ప్రతిఫలించే యెడం కవారెడ్డి కావ్యమనడాల్సి ఒకటి.

మధ్యతరగతి జీవనవిశేషాలు, వ్యావసాయక నాగరికత. పట్టణ నాగరికత విశేషాలు కవారెడ్డి కవిత్వాభివ్యక్తిలో ముఖ్యమైన వాహకగా పదచిత్రాలు ప్రసరించడానికి తోడ్పడ్డాయి. మానవుని అర్తి, అవేదన, వాడి, ఉక్రోశం ఇత్యాదులు కవారెడ్డి కవిలోనూ ప్రతిబింబిస్తున్నాయి.

అది ప్రముఖస్థానం వుండేదని మనం ఊహించవచ్చును. వారిని మహాకవుల కోతలో చేర్చడమేకాక, కేవలం పద్య కవితను చెప్పేవారి గురించి, వ్రాయక పోవడం గమనార్హం.

గద్యాన్ని నన్నయ ఏ ఏత్రయోజనాల కోసం వినియోగించేడో, అయిన గద్య రచనకు జీలుగుదిద్ది మెరుగుపెట్టి భారతంలో ఏవిధంగా, రచన సాగించేడో, వాటి వాడుక భాషను, లేక కాసనభాషను, భారతంలో గల, వచనానికి ఏలాంటి సంబంధం వుండో మాలంకదంగా వండితులు పరిశీలించిననాడు నన్నయ గద్యరచనలో గల విశిష్టత, ముక్కు క చూతుంది.

వేంగీదేశానికి నాయకరత్నమైన రాజమహేంద్రవరంలో, వరమానందంలో, మహామహీరాజ్య ముఖాల్పి అనుభవిస్తున్న రాజరాజనరేంద్రుడు, ప్రవర్థమాన మహామహీరాజ్యవిభవంబునన్నీ. నిజ ముఖ విక్రమవిజితారాతి రాజనివసానందనిన్నీ, నానా గుణరత్న రత్నాకరుడనిన్నీ, నన్నయ వచనంలో కృతీకరిని కీర్తించి, కొలువుకూటాన్ని వర్ణించేడు. వర్ణన ప్రముఖ, పర్యసంగ్రహం, వచనంలోనే వున్నాయి.

కతవర్ణసంఖ్యగల సంస్కృత భారతాన్ని తాను ఏ విధంగా 18 పర్వాలుగా విభజించిచేడో, పర్యసంగ్రహ కీర్తికలో నివేదించేడు. ఉదాహరణకు, ‘‘మహియో, మహారణ్యంబునందు గిహితవధ యును, గృష్ణ పాంచాలా గమనంబును, సౌభకాభ్యానంబును’’ అని అరణ్య పర్వంలోగల యితర వివరాలను గద్యలో

విపులంగా వేర్వేర్చుచు. కొనుచు కలద పద్యంలో-

కం: అరణ్య పర్వమనగా నారణ్య ప్రముఖ
షాడకాంత: పర్వా

భారణయ సకల సూరి సభారమ్యం
బని తృతీయపర్వమనెలయన్

అని చెప్పితిరిగి విరాట పర్వవివరణ గద్య
తో ప్రారంభించెడు. సంస్కృత భార
తంలో షాడకాంత: పర్వాభారమైన
గాధను, తెనుగులో ఒక్క పర్వంగా
సంఘటితం చేసెడు. అతివ్యాప్తి, అవ్యా
ప్తి దోషాలను పరిహరించి, యధార్థంగా
విషయవివరణ చెయ్యడానికి నన్నయ
గద్యను చక్కగా చేపట్టెడనిన్ని, యా
వత్తు మహాభారతం పారాన్ని (Syno-
psis) పర్వసంగ్రహ శీర్షిక ద్వారా నిరూ
పించెడనిన్ని, అవగత మౌతుంది.

కొన్ని అపూర్వ విషయాలు కూడా
గద్యంలో మనకు తెలిసేయి. కృష్ణ ద్వైపా
యనుడు మూడవ సంవత్సరంలో సంస్కృ
త భారతాన్ని రచించెడనిన్ని దానిని
దేవలోకంలో ప్రచారం చెయ్యడానికి
నారదుణ్ణి, పితృలోక ప్రచారానికి,
దేవలుణ్ణి. గరుడ, గంధర్వ, యక్ష,
రాక్షసు, లోకాల్లో ప్రచారం నిమిత్తం,
కురుణ్ణి, నాగలోకానికి నుమంతుణ్ణి
మనుష్యలోకానికి వైకంఠాయనుణ్ణి
వంటెదని గద్యలోనే, నన్నయ, వెలువ
రించెడు. భారతంలో గద్యఖండికల
సంఖ్య కన్నపద్యాల సంఖ్య ఎక్కువే.
పద్యాలలోగల భావోద్వేగం, రామణి
యక మైన శైలి, రసస్ఫూర్తి గద్యంలో
లేకపోవచ్చు. కాని గద్యరచనలో కూడా
వైకృష్ట్యం లేకపోలేదు.

తరికిలన నిమిత్తం నన్నయగద్యాన్ని
అనుసంధానగద్యము (Link prose),
విషయవివరణ నిమిత్తం రచించిన గద్య
ము, (Narrative prose) వర్ణన

కొని ఉపయోగపడే గద్యము,
(Descriptive prose,) అలం
కార శోభితమైన గద్యము, (artistic
prose) గద్యశైలి (prose style)
అని విరువిధాలుగా విభజించవచ్చును.
గద్యశైలిని పరిశీలించినప్పుడే నన్నయ
వచనంలో ప్రయోగించిన భాషను, నాటి
వాడుక భాషను లేదా కాసున భాషను
గత సంబంధము మొదలైన విషయాలు
చర్చననస్తాయి. ఈ బృహత్తరకార్యా
న్ని యను. భీష్మ, వజ్రాసు అపేక్షించే ఏ
ధికారా సమర్థతంతంగా చెయ్యగలడు.
భూరానా పెద్దలు చేసే విందులో వడ్డన
చేసే పదార్థాలపై మూలాపెంచడంకోసం
మొందుగా, 'ఏపిటెజర్' అనే ద్రవపదా
ర్థాన్ని గాని ఒకమాత్రము గాని యిస్తారట.
అదేవిధంగా నన్నయ గద్యరచనపై అభి
రుచిని పెంచడానికి రెండు అవ్యాసాలు
మాత్రమేగల సభాపర్యాన్ని గ్రహించి,
దానిలోగల గద్యను స్థావరపులాకన్యా
యంగా స్మరిస్తాను.

రాజమూయానికి ఏర్పాటుచేసిన యజ్ఞ
వేదికను కన్నులకు కట్టినట్టు గద్యలో
నన్నయ యెలా వర్ణించెడో చూడండి.
Descriptive prose కి యిది
చక్కని మచ్చుకునక.

'అంత సవంత వేదమూర్తులైన వైశంపాయన, ధాన్యులుహోతలుగా యజ్ఞవల్క్యుండ
ధ్వర్యుండుగా, ద్వైపాయనుండు బ్రహ్మ
గా నుసామండుద్ధాతగా పీఠం పుత్ర
శిష్యుగణంబులు, క్రమంబున మైత్రావరు
లుండును, నచ్చావాతుండును, గ్రావస్తు
తుండును, బ్రతిప్రస్థాతయు, శేష్ఠయు,
నుశ్నేతయు, బ్రాహ్మణాచ్చంసీయు,
నాగ్నీధురండును, వోతయు, బ్రస్తోత
యు, బ్రతిహస్తయు, సుబ్రహ్మంబ్యం
డునుంగా, నారదాది బ్రహ్మయిషులు
సదన్యులుగా, భీష్మదిరాజులు సహాయ

లుగా, నర్మకీయా నుతిగ్రంథయు, వేదం
గ నుశ్చుక్తంబయి సంత్వార్థ వక్షిణాసుకా
భంబయి, సకల ధనధాన్య సమన్వితం
బయి, అగస్త్యుభ రక్షితంబయి సకల
జనానంతకరణంబయి రాజమూయానికి రతు
దేయంబయిన'

ఇంక వివరణ గద్యలేక Narrative
prose లో సాభారణంగా
నన్నయకొన్ని భర్మకాస్త్రవిషయాలను
జొప్పిస్తూవుంటాడు. జరాసుంధుడు భీమ
సేన, కృష్ణానుల కెదురుపచ్చి, 'అద్వార
మున పోలు సారగ నగిసె' అని ప్రశ్నిం
చగా కృష్ణుడు.

'ద్వారంబున మిత్ర నివాసుంబును,
నద్వారంబున, నమిత్ర నివాసుంబును,
జొచ్చుట యిది బాహువీర్య సంతము
లైన శ్మిత్రీయంబుం గర్తవ్యంబు, మఱి
గంధ మోల్యంబుల యందు అశ్మిత్రీయం
డుంగావున బలాత్కారంబున గంధమో
ల్యంబులు గొంటిమి నీయండి మౌన నొం
దుకార్యంబు గలుగుటం జేసి, నీయిచ్చు
నర్హ్యంబు గొన నొల్లమనిన జరాసుంధుం
డిట్లనియె.' జరాసుంధునిలో కారికి వేరే
కార్యం వుండెడంచేత అర్హ్యం తిసుకొ
మని యీ వివరణ గద్య (Narrative
prose) లో చెప్పడమేకాక,
అనిత్రులకడకు వెళ్ళేటప్పుడు 'అద్వార
ంబున' వేరే తారనే కాస్త్ర విషయాన్ని
కూడా పై గద్యలో నూదించెడు.

కావ్యకళాశోభితమైన గద్యకు ఉదా
హరణగా అదితర్వ ద్వితీయాశ్వాసంలో
కక్షావినతలు ఉచ్చిక్రవాన్ని యోగిక
సంతర్పణలో నన్నయ రచించిన సంత
ర్పణలో నన్నయ రచించిన గద్యభాగా
న్ని ఉదాహరణగా యిస్తున్నాను. సభా
పర్వంలో యీ రకమైన గద్య వాడుకక
పడలేదు. అందుచేత యీ ఉదాహరణ
అది పర్వంలో నుంచి తీసుకున్నాను.

‘అట్టియొక గ్రంథమును పఠించుచు నున్న దార్థము వివరించు వారు, కఠినమకర నికర ఘోరమకర వాతో దూత, తుంగ తరంగాగ్ర సమాచారముల కళాసారముల టాచ్ఛాదిత గగనతలంబైన దాని, నుద్యా నవనంబునుం జోలె, బహువిధములతాతం కృతంబైన దాని నాటక ప్రయోగంబు నుం జోలె ఘన రససాత్ర శోభితరంగ రమ్యంబైన దాని దివంబునుం జోలె నహి మకర భరితంబైన దాని మణియు’

నన్నయ మహాకవిని వర్ణిస్తూ దాన్ని ద్రుమలతాతంకృతమైన ఉద్యాన తనం లోను, నాటక ప్రయోగంలోను సరి పోల్చినప్పుడు ప్రయోగించిన శిష్ట మును ఎంతో మృదయంగా మంగా వున్నాయి. సమాద్రాన్ని నాటకప్రయో గంలో సరిపోల్చడం నన్నయకావ్యకళా వైదుష్యాన్ని స్వతంత్రపోకడను చూపి స్తుంది.

ఇంక అనుసంధాన గ ద్య లే క (Link prose) ను తీసుకుందాము.

సంభాషణలో ఒక వ్యక్తి అడిగిన ప్రశ్నకుగాని వివరాలకుగాని సమాధా నము చెప్పేవాడు, ‘ఇట్లునియో’ అని ముందుగా చెప్పి, ఆ వివరాలు తరువాత వచ్చే పద్యంలో చెబుతాడు. అంటే, ప్రశ్నకు దీనిక సమాధానానికి మధ్య యీ వచనం వారధిగా ఉపయోగ పడు తుంది. రాజనూయాయోగం చేసేటప్పుడు, ‘నరసుతులయ్యై దిక్కుల కరిగి మహిష తులచేత నరిగొని ధనముల్ దేతలగదెచ్చిన మార్గము బయనడి నరి గింపు నాకు బరమ మనీంద్రా’

‘అని అడిగిన జనమేజయునకు వైశంపాయ నుం దిట్లునియో’ అనే ఘట్టం తీసుకుం దాం. జనమేజయుడు అడిగిన ప్రశ్న పద్యంలోవుంది. దానికి సమాధానంగా వైశంపాయనుడు అర్జునుని ఉత్తర దిగ్వి జయయాత్ర నుంచి సీమవద్దంలోచు

తాడు. ప్రశ్నకు త్రింది సమాధానా నికి వారధిలాగా ఉపయోగ పడుతుంది. ‘అని అడిగిన జనమేజయునకు వైశంపాయ నుదిట్లునియో’ అనేవచనం. అందుకే దీనిని లింక్ ప్రోజ అందాం.

నన్నయకాలంలో అనేకమంది వచన రచనచేసిన కవులున్నారని భారతావతా రికవల్ల తెలిసినా, ఆ గ్రంథాలు కాల గర్భంలో లీనమై పోవడంచేత, నన్నయ పద్యకవిత్వానికి ఏవిధంగా అదికనో, అదే విధంగా గద్యరచనకు కూడా శ్రీకారం చుట్టిన మహామహాడని మనము గ్రహించ వలసివుంది. అయితే నన్నయకాలములో ప్రచారంలో వుండే భాషకు, భారతంలో వున్న భాషకుగల పోలికల్ని, సులం థాన్ని, చెప్పే తానాతునాకు లేదు. భాషాశాస్త్రవిదులవలె ఆ పనికి పూను కోవాలి.

శ్రీకాయలైన గిడుగు వేంకట రామ మూర్తివంతులుగారు, రాజరాజు కాల మందున్న తెలుగుభాష అనే ముఖ్య మైన వ్యాసంలో అనాటి కబ్బల స్వరూప స్వభావాలును గురించి చర్చించారు. నన్నయ పరికల్పించిన నం దంపూడి కాసనంలో గల “తాళ్యతేక” అనే వచంలో ఏ వార్ధకమైన ఆకార మాను చేర్చి నన్నయ, ‘అదే సీమ’ అనే అర్థంలో ప్రయోగించేదనిన్నీ తేవుల తేన అయినదనిన్నీ గిడుగు వీడుగు ఉద్ఘా టించింది. ‘నన్నయకాలమందు ఏవార్ధక మాగా ఆకారము వాడుకలో ఉన్నది గాని మన కాలమందున్నట్టి ఏకారము లేదు. అని వ్రాసేరు. భారతంలో గల భాషను మాతంకమంగా పరిశీలించగలిగిన వారే నన్నయ కైలిగురించి ప్రామాణి కంగా వ్రాయగలరు. నావంది పరిమిత జ్ఞానకది అపాధ్యం.

భావాన్ని అనుసరించి కైలివుంటుంది. అందుకే ఆంగ్లేయులు Sound echo-

ing the sense’ అన్నారు. పద్యా లలో మనకు యీ వద్దతి విస్పష్టంగా గోచరిస్తుంది. గద్యరచనలో కూడా నన్నయ, ‘అనిన విని జరాసంధుండు సటా సమాత్పాటన కపిర కంజర వైరియుం బోలె గడువలిగి పటువటిలభ్రువటి ఘటిర నిటలుం దెగుచు బురుషోర్తమున కిట్ల నియో’ అని వ్రాసేడుగనక భావానుగుణ కైలిని నన్నయపాటించేదని మనకు ముఖో ధక చూతుంది.

ఇప్పుడు వ్రాస్తున్నట్టు చిన్న చిన్న వాక్యాలు, పేరాలు పూర్వపు గద్య రచనలో కనబడవు. ఎంత విరళమైన భావవికసితనానానా ఒకే ‘యోనిట్’ లేదా వాక్యంకింద వికసించును.

అర్న సంక్రమణాంతం ప్రతిదినం నన్నయ. నన్నయమూర్ధర్మం వికర్షణి వచ నాలలో ఏవిధంగా గోచరమౌతుందో చూద్దాం.

ఇక్కడవృద్ధులైన భీష్మ ధృతరాష్ట్ర విదురాదులును, నాచార్యులైన ద్రోణ, కృపాదులుంబులకరైరి, యొన్న సఖా సదులెల్లంగామత్రోధాదులు దక్కి విచా రించి చెప్పుడనిన, నెత్తుకుంబులక మన్న నేనిండు భర్త విర్లయంబు సేనెక. నెల్లవారును వినుండు. తాదయము, నేట యె, పానంబును. బహుభాషాపాపక్తియు, ననునాటగు దుర్యోధనంబులం దగిలిన పురుషుండు భర్తృవుం దక్కి వర్తిల్లు నట్టివాని కృత్యంబులు సేకొనందగవు. కితవావూరుండై వ్యసనవర్తి యింబు, వరాజీకుండయిన పొంట్లకాగ్రజాండు, పొండవుల కంఠము, పాధారణ ధనం బయిన పొంచాతి నాంబు జేసెం గావుక ద్రావడి అధర్మవికార, యొక్కెటలి, నేకస్త్ర నెటదొడ్కిని తెచ్చుట యన్యాయంబనిన వికర్షణ కలంకం కొదం బడక కర్ణుండు వాని క్లినియో.’

4. జానపదుల జిలిబిలి వెలుగులు

—జి. సుగుణకుమారి, M.A., M. Ed.,

జానపదములందు వివరించువారిని జానపదులంటారు. జానపదులు తమ జీవితము నందనుభవించిన సుఖదుఃఖములను రసోద్రేకులై అలాపించిన గేయములనే జానపదగేయములంటారు. ఇవి తరతరాలుగా మౌఖికంగానే ప్రచారమవుతున్నాయేగాని గ్రంథస్థము చేయబడలేదు.

పేరుకిది పామరుల గేయములైనప్పటికి వంటికులను కూడ రంజింపజేయుచున్నవి. పాండిత్య కూన్యలైన జానపదులు పాడిన పాటలమీద పాశ్చాత్యులు 'Folklore' అను పేర పరిశోధనలు చేస్తారు; నేటికీ చేయుచున్నారు. తెలుగులో జానపద విజ్ఞానము, జానపద సాహిత్యములను పేర్లమీద ఎన్నియో పరిశోధన గ్రంథములు వెలిసినవి. వెలియుచున్నవి. సాహితీవేత్తల నాకరించిన యీ జానపద గేయములలోని మధురిమ ఎంతటిదో గదా.

'ప్రత్యేక కవి లేకుండుట, నియమిత వ్యూహము లేకపోవుట, రచనాకాలమిదమిత్తమని యుండకపోవుట, మౌఖిక ప్రచారము వనే జీవించుట, సహజశైలి, పాడుకొనుటకు వీలుగానుండుట, అకుపూరితమై పువరావృత్తి యగుచు జనసామాన్య పరిచిత వస్తుకమగుట, మున్నగునవి జానపదగేయలక్షణములని' 1 దా. రామరాజుగారు పేర్కొనిరి.

సహజశైలిలో, నిత్యజీవిత సన్నిహిత సంబంధ విషయములలో అకుపూరితముగా వెలువడిన యీ జానపదుల గేయములు మౌఖికంగా ప్రాచీన కాలమునుండి వేటివరకు విరిచియున్న వంటి అద్భుతమేగదా! జిలిబిలి పలుకులతో అతిసహజముగా మన్న యీ గేయముల గొప్పతనమును పరిశీలించుము.

జానపదులు ప్రకృతిలో అతి సన్నిహిత సంబంధం కలిగినవారు కనుక వారి గేయ

ములు సహజత్వముతో అలరారుచున్నవి. ఈక్రింది గేయములోని సహజత్వమును చూడండి. ఇందులో తన ప్రేయసిని 'నారు సుందరీ' అని సుబోధిస్తున్నాడు. ఎంత చక్కటి ఉపమానము. ఇట్టి ఉపమానమును బహుశా ఏ కష్టకవి ప్రయోగింపలేదేమో! బంగారమంటే వ్యామోహపదనివారు మిక్కిలి అరుదుగదా! బంగారాన్నైనా కరిగించవచ్చు నటగాని తన మనసుమాత్రం కరగదంటున్నాడు. బంగారంకన్నా తన మనసుగొప్పది. విలువైనదను భావాన్ని ఎంత చక్కగా చెపుతున్నాడో చూడండి.

(౧) నారీ నారీ నారుసుందరీ -

నవు మొకము దానా
నీ మొకన వుండే నొదరి కుంకము

భలే ఉంది భామా ||నారీ||
కుక్కురవారమూ జోడు గుంటకాదా -

చక్కని ఒక చిన్నది
అది వీలు పెడతది వగవు పెడతది

వస్తదిరా తొడుగు ||నారీ||
తోలు వలననా తొడలు దీట్లనా -

వరుము దాపుదానా
అది వగవు పెడతది వీలు పెడతది -

వస్తదిరా తొడుగు ||నారీ||
కాల్లు కడిగి యో జడం కడిగియో -

వాసనా సబ్బుతోనా
నీ జడల యుంది రోజాగాజా

బలె ఉంది భామా ||నారీ||
అ వక్క విమ్మతోట యీ వక్క

నిమ్మతోట వరుమ జల్లు బాట
ఆ జల్లు బాటలో కటిస్త బంగలి -

వస్తదిరా తొడుగు ||నారీ||
ఎండి కరిగినా బంగారు కరిగినా మనసు

కరుగ దాయె
ఆ ఏదగిరి ఎల్ల మ్మ సాచ్చిగా నిన్ను

మరువ లేనె ||నారీ||

జానపద పనిత తన చీర శీయమని చెప్పే తున్న చీరు ప్రకంపనీయము. పైగా అచీర కట్టుకొంటే 'నెల్లారోల్లు' అనాలంట. ఆ అభిమానమును యీ క్రింది గేయములో చూడండి.

(౨) .... వట్నం బోయెను

అరవై సంబరునూలు తెచ్చి

పానను పేరిట పానను చేసి

రాత్రి వడిగంటలకు నెల్లారులో

జిడి మొదలెట్ట మంచి వారమూ

నూసి మగ్గం నేసి నెయ్యన్నో

మా పూరి సాలన్నా నాకంటే సక్కువి

దెవరన్నో

మా పూరి సాలన్నా నీమనసు నిలిపి

నెయ్యన్నో ||మాపూరి||

కుచ్చు చెరగున గుజారి పూలు - కట్టు

చెరగున కంఠిరీగలు

అక్కడక్కడ నీర మీద - చుక్కాతోటి

జిగిని పూలు

చుట్టారు నీర మదైన - వవారి గుర్రం

ఎయ్యన్నో

మాపూరి సాలన్నా - నీ మనసు నిలిపి

నెయ్యన్నో ||మా పూరి||

అక్కడక్కడ నీరమీద - చుక్కాతోటి

జిగినిపూలు

అంచుమీది అరంజిపూలు - పైట చెరగుల

చెరగులపైన ఏండతస్తుల మేడన్నో

మాపూరి సాలన్నా - నీమనసు నిలిపి

నెయ్యన్నో ||మాపూరి||

మాపూరిలో నెందరెందరో వెందరెందరో

బాపన శ్రీలు

నీర కట్టుకొని పోతావుంటే నెల్లారోల్లు అనా

లన్నో ||మాపూరి||

తగవంతుని నమ్మితే వచ్చిన అపక

తొలగిపోతుందన్న భావాన్ని లేక నమ్మ

కాన్ని యీ క్రింది గేయములో జానపదు

దతి సహజంగా మిక్కిలి సొంపైన రీతిలో

వదిపించిన తీరు చూడండి. అనిటి తనం

లోకువ గదా! తోటి ప్రాణులే అవయవాలు

1. తెలుగు జానపదగేయ సాహిత్యము -

డా॥ రామరాజుగారు

కోల్పోయిన వానిని చూచి కుల తప్పు పెట్టమని అడిగిన తీరు చూడండి.

(3) ఎక్కడనుంచి ఎక్కడనుంచి దెస్తోడు వచ్చాడు

వలలేమో తెచ్చాడు - వాగులకు వేసేడు
వంకలకు వేసేడు - చెరువులకు వేసేడు
వావులకు వేసేడు - గుంటలకు వేసేడు
పోతుమచ్చామొకటి - పెంటి మచ్చామొకటి
వలలోనే వడ్డాది - యిక నేమి నేడుమయ్యా
పెనిమిటా దాటించే దాతలెవరూ
పెనిమిటా దాటించే దాతలెవరూ
అదరక బెదరక వో మగటి పచ్చమా
వో అడ జల్మి మా నారాయ దుండంగ
భగమంతు దుండగా యిక నేమి భయమంటి
వో పచ్చా యిక నేమి దిగులంటివో
పచ్చా యిక నేమి దిగులంటివో
నేవలూ వెత్తుకోని పూల్లోకి వెళ్లాడు
కేకలే వేసాడు - కూతలే ఏసాడు
ఇంట్లోటి సాయిబు - బయటి కొచ్చినాడు
దుక్కించి వాక నేవ దుగ్గాని కడిగాడు
కండించి వాక నేవ కాసుకే అడిగాడు
సాంబారి ఉర్లగడ్డో సావలు జలదారి బండ్లా
మీద

సావలు జలదారి బండ్లా మీద
జరజరా తోమాడు - పీకలే తీసాడు
తోకలే తీసాడు - ఇంట్లోటి అడదాన్ని
కత్తి తెమ్మన్నాడు. కత్తితేలేదని
ఇంట్లోకి పొయినాడు - గంవంత మచ్చేలి
గాలి వానలు కురిసి - చాటంత మచ్చేలి
పెరువులే నిండాయి - జాలారి తూముగుండా
సావలు వంద్రాన తేలినాయి - సావలు
వంద్రాన తేలినాయి

గుంటల్లో నేవలు - వావుల్లో నేవలు
వంకల్లో నేవలు - వాగుల్లో నేవలు
గువగుసా మంటాయి - గువగుసామంటాయి
వీకలు లేవని - తోకలూ లేవని
కొలము లోకి వద్దంటాయో

నేవలు కుల తప్పు పెట్ట మంటాయి
నేవలు కుల తప్పు పెట్ట మంటాయి

వివాహ పేడుకలలో ఎగతాళి చేయటము,
హాస్యాలు పట్టించడము సర్వసాధారణమే
గదా! హాస్య భరితమైన జానపదుని పెండ్లి
సంబరమొక దానిని పరికింతము.

(4) సంబరము సంబరము ఏమి
సంబరమో తమోసా
కావా కోల్లింట్లోనే పెల్లి సంబరమూ తమోసా
పెల్లికి తెచ్చినారు మూడు

సవిశేరుపట్టు తమోసా
దంచీ నా వడ్లన్ని నేటలతో పెరిగి ..
పెరిగినా బియ్యమన్నీ గంవలకు పోసి ..
మిగలాసిక్కిన బియ్యమూ గిరిసిలకు పోసి ..
కాలప్రి పొయ్యి అయినా కంచందలు తెచ్చి ..
వచ్చి మల్లలు తెచ్చి పొయినందా దిరిగి ..
కాగావె ఎసురమ్మ కాలప్రిదాకా ..
ఉడకావె వరి కూడా పూగాది దాకా ..
ఎంకటగిరికి పోయి విస్తరులు తెచ్చి ..
ఏసారె విస్తరులు ఎంకటగిరిదాకా ..
ఓకోరి పెద్దలని ఉర పేరా విలిసి ..
తన పూరి పెద్దలని దాయంగా విలిసి ..
వాక్చొక్క మెతుకైన వనరంగొడ్డించి ..
కూసోండి పెద్దలారా మీరూ కూసోండి ..
అన్నామూ పైనైనా ముద్దపప్పు ఏసి ..
ముద్దపప్పు మింద చిలుకుద్దెయ్యాజేసి ..
చిలుకుడు నెయ్యా మీద సంత సాడు పోసి ..
తినండి పెదలారా మీరు తినండి ..
దిక్కుల సూదాపోయి బొక్కున పడ్డాకో ..

పచ్చ పోయడం ఒక కళ. పచ్చ పోయిం
చుకొనుట అలం కారమునకే గదా! కాని నేటి
అత్యాధునిక అలంకారాల ప్రభావం
మూలంగా వచ్చిపోయిచుకొనుట మరుగున

పడినది. అయినప్పటికీ అప్పటప్పట యిప్పు
టికీ యీ కళ కన్పించుతూనే యున్నది. జన
పద వనిత పచ్చబోయటంలో తన నేర్పరి
తనము నెంత అతిశయంగా చెబుతున్నాదో
గమనించండి.

(5) మాపూరే పాలారూ నాపేరే
పోలమ్మరా ఓహో
పచ్చాబోసే దాన్నిరా నేనూ పచ్చా బోసే
దాన్నిరా
గాంధీ మహాత్ముని పచ్చా-గనతరమైనపచ్చా
జహన్నెల్లూ వచ్చా - ప్రభువంశమంతా వేలిన
వచ్చా ||మాపూరే||
గూడూరు పిల్లకాయలకు గుత్తుగ పోసే
దాన్నిరా
బలె హోకుగ పోసేదాన్నిరా - బలె సొంపుగ
పోసేదాన్నిరా ||మాపూరే||
చెన్నూరి పిల్లకాయలకు చాన్సులు పోసే
దాన్నిరా
బలెహోకుగ పోసే దాన్నిరా ||మాపూరే||
నెల్లూరి పిల్లకాయలకు నీటుగ పోసే
దాన్నిరా ||మాపూరే||
ఎరిగుంట పాలెపు పిల్లకాయలకు ఎచ్చుగ
పోసే
దాన్నిరా - బలె ఎచ్చుగ పోసే
దాన్నిరా ||మాపూరే||

ఈక్రింది గేయం చూడండి.
(6) వడిసాల చోడి గెలిచేనమ్మా ఓయమ్మ
లలనా ||వడి||
ఎండిదె వడిసాలు - బంగారు రవ్వల గుండ్లు
డివింది గొడుతుంటె - సోకించి
తగిలినె ||వడి||
కూసోండి గువ్వల్లారా! రాయెత్తె ఎల్లండమ్మా
డివింది కొడుతుంటె సోకించి తగిలినె ||వడి||

సహజత్వానికి క్రింది గేయము ప్రతి
బింబము. నిత్య జీవితములోని అతి సహ
జము, సన్నిహితమైన విషయములను అతి

అంతి కదములతో జానవదుని హృదయము
నుండి వెల్లువవలె వెలువడిన యీగేయ
సౌందర్యాన్ని పరికించండి :

(౭) నీతనీత్రావాన గురిసా నీత్రా వానల గురిసా
బంగారివాన గురిసె ఓ బంగారి వాన గురిసా
బాగా యాపనలో బంగారి వాన గురిసా
బాగాయాపనలో

నెల్లారి భూముల్లో అవు నల్కోర్
వో నెల్లారి భూముల్లో నెమిలి వారింది
నెమిలి కేసిన యంబు అవు నొదినా
వో నెమిలి కేసిన యంబు నేలా కొరిగింది
వో నెమిలి కేసిన యంబు నేలా కొరిగింది
కొండా కొండలు తిరిగి వో కొండా కొండలు
తిరిగి

కొనగిరులు తిరిగి - కొండా కొండల తిరిగి
కొనగిరులు తిరిగి

కొండల్లో మన యావు అవు నీదినా
వో కొండల్లో మన యావు పాది నీనింది
కొండల్లో మన యావు పాది నీనింది
కొత్తాడుత్తలు తేరె అవు నొదినా
వో కొత్తాడుత్తలు తేరె జనుపాలునింది
కొత్తాడుత్తలు తేరె జనుపాలు నింది
హన్నా తీసిన పాలు అవునొదినా
వో హన్నా తీసిన పాలు కన్నెరలు మోకా
....

వదినా చేసిన చల్లా అవునొదినా
వో వదినా చేసినచల్లా రేవల్లివాడా
,, ,, ,,

రేవల్లి రెడి కొడుకు అవునొదినా
వో ,, ,, సుంకామడిగాను
రేవల్లి రెడి కొడుకు సుంకామడిగాను
నీ సుంకము నేనొల్లా వో నీసుంకము
నేనొల్లా మదితి నేనొల్లా.

శ్రీకృష్ణుడు జన్మించిన విదన తల్లితో
మాటలాడు మాటలను జానవదవాటిలో అమ
చిన విదము పరికించండి :

(౮) కిట్టి కంకు చక్రమూనా పుట్టినాడని
క్రిష్ణమూర్తి
వనావెంజరల మరలు కాంత చెంతన

మోలునమ్మా
అమ్మా నన్నెక్కడన్న దాచవే మా తల్లి
నన్నెక్కడన్న దాచవే
మూడుగడియలు దాయవమ్మ -
మూడురోకము లేలుకొందును

నాలుగుగడియలు దాయవమ్మ -
నరులనీ రచ్చించుతాను ||అమ్మా
నాలుగుగడియలు దాయవమ్మ -

నరులనీ రచ్చించుతాను
వదిగడియలు దాయవమ్మ -
వంతమును వీడార్చుతాను ||అమ్మా

అమ్మరో నన్నెక్కడెత్తి -
పచ్చపారికి వంచరమ్మ
మిట్టపచ్చుల ఎగరదన్ని -

రచ్చలో తిరగొచ్చుతాను ||అమ్మా
వదిగడియలు దాయవమ్మ -
వంతమును వీడార్చుతాను

మామ రాకాసకుని గొట్టి -
చిరికిచెల్లాడి వచ్చుతాను ||అమ్మా

నీతమ్మ బాధవడలేనంటుంటే వట్టి పుట్టిం
దాకా వడమనే ఓడార్చును, వట్టి పుడితే వల
మేమి అని క్రశ్నించిన నీతతో దాని పల
మును జానవదులు చెప్పుచున్న తీరు ఎంత
చక్కగా మన్నదో చూడండి :

(౯) సముద్రాన నెను పుట్టి -
సముద్రాన పెరిగి రామా -
సముద్రాన నెనొక్క -

పతియానె యుంటి ,,
జనకూని జడలోన - నెమ దాగిఉంటి ,,
,, ,, ,, ,,

జనకూడు నను సాకి - కీరాముల కిచ్చా ,,
రఘురాముల కిచ్చా ,,
రఘురాము పెండ్లాడ. అయ్యోవోజ్ఞానుందా,,

పరనాకాల ఉందా - వడలేసు ఓరన్నా
వడలేసు ,,

వడలేసు వోరన్నా వట్టి పుట్టిందాకా వో ,,
,, ,, ,,

వడవమ్మ వడవమ్మ-వట్టి పుట్టిందాకా ,,
,, ,, ,,

వట్టి పుడితే రన్నా పలమేమి రన్నా ,,
విలుబొయాను వొక జాము -

విడదూపాను వొకజాము ,,
,, ,, ,,

పొరీను వొక జాము -
తుండబెట్ట వొక జాము ,,

ఉగు బెట్ట వొక జాము -
ఊపా నొక జాము ,,

ఇన్ని జాము లయినాక -
మరి యేమి బొడ్డు ,,

చందమామ చందమామ -
వల చందమామ ,,

చందా నడిపేవారు - (1) గ్లాసు రెవరయ్యా

(2) వందొంటి బతుకాయె - వల చందమామ
వోయీ మానుకీడ. అడవీ తవుసులు నాకు

అనుకూలమాయె - అడవీ తవుసులు నాకు
పెట్టెల్ల సొమ్ములు. పెట్టెపాయమున నేనుండి

(3) నీమమున అడవీ తవుసులు నాకు
అనుకూలమాయె

దండాన వస్త్రాలు కట్టే -
పాయమున నేనుండే నీమమున

అడవీతవుసులు నాకు అనుకూలమాయె.

(1) జ్ఞాను (2) ఒంటరి (3) నియమమున

మాకృష్ణమూర్తి తన విధ్వంస మడుగులకు,
పాములకు దూరంగా వుంచవలెననుకొంటుంది.
అది సహజమేగదా! మాకృష్ణమూర్తికొడుకులు
మడుగును, పామును గురించి తయము
కల్గించునట్లు చెప్పుట; కొడుకు తయములేదని
పామును చల్లదిలుకుకొనుటకు తెచ్చి యిచ్చెద
నని చెప్పుట నీక్రింది గేయములో జాన
వదులు చక్కగా తెలియజేసిన విధము
చూడండి :

(౧౦) యశోద : ఏకేతి ఏనులు

ఏకు చెన్నా చియకు

కిష్టతే మూతులకు సూచ్యంగ రాజులకు

అలవిగాని దొక్క-

హరియొక్క కాలంగి మడుగు

కన్నకొడుకా

అయ్యా హరియొక్క కాలంగిమడుగు

కిష్టమూర్తి

కృష్ణుడు : అమ్మ మడుగు మడుగనియేవు

మరి భయము చెప్పేవు

తొలియొక్క జన్మమున (1) యిష్ట

అవతారమున

పాము నా పామసేకాదా కన్నకల్లి

అమ్మ! పాము నాపామసే కాదా

ఏశోదమ్మా (2)

యశోద : అయ్యమడుగు చూచినవారు

మహిమింద లేరయ్య

పాముచూచినవారు వట్టానలేరయ్య

వడిగ వన్నెండామడుందీ

కన్నకొడుకా

దానితోక తొంటై ఆమడుందీ కిష్టమూర్తి

కృష్ణుడు : అమ్మ! మడుగు మడుగని నీవు-

మరి భయము చెప్పేవు

తొలిదుముకు దుముకుదును -

తొలిగుటక వేడ్డును

మరిదుముకు దుముకుదును -

మరిగుటక వేడ్డును

మూదొక్కదుముకుకు -

కాలింగ మడుగంతా

కలకలే రేపొత్తునమ్మా-కన్నకల్లి

నేను కలకలే రేపొత్తునమ్మా-ఏశోదమ్మా

యశోద : అయ్య! పాము చూచినవారు

వట్టాన లేరయ్య

దాని వడిగ వన్నెండామ డుందీ

కన్నకొడుకా

దాని తోక తొంటై ఆమడుందీ కిష్టమూర్తి

కృష్ణుడు : అమ్మ! పాము పామనియేవు -

పామును వట్టించి

5. ఆదిలాబాదుజల్లా జానపద కథలు .

మట్టితో కళారూపాలు

—శ్రీ కొటాళి మల్లికార్జునశర్మ

సాంకర్య దృష్టిలేనిదే సృష్టిలేదు. బ్రహ్మదేవుడు సృష్టిచేయడానికి, నలుది నలా పరిశీలించడానికి నాలుగు ముఖాలు కలిగి చతుర్ముఖుడయ్యాడు. ఆయన సత్య స్వరూపుడు. విష్ణువు స్థితికారకుడు. సాం దర్య దృష్టితో సకల చరాచర జీవులను పాలిస్తాడు. పరమేశ్వరుడు అయికాదు.

మనదేశంలో శివారాధన సృష్టిక్రమం తో ప్రారంభమైంది. లింగారాధన అతి పురాతనమైన పూజావిధానము. గణపతు లలో నుమాడు మూడువందల రకాల గణ

పతి రూపాలున్నాయి. శైవసాంప్రదా యంలోనేగాక శైష్టవ సాంప్రదాయం లో కూడా విద్యుత్స్పృహ గణపతి అనే గణ పతి భూషణ ఉంది. వాస్తవమయినందు కంటే-చక్రం-గజ-వద్దం మొదలైన శైష్టవ సాంప్రదాయ చిహ్నాలుండే గణ పతి స్వరూపం ఉంది. అంటూ అనేక శాస్త్రరహస్యాలు నిరంతరాయంగా వెలువారు. ఆసక్తిగలిగిన వారికి ఆదిలా బాదులోని కళాక్రమ అభివేత శ్రీ రవీంద్రకర్మ.

శ్రీ రవీంద్రకర్మ వంశాలు ప్రాంతం నుండి వచ్చి ఆదిలాబాదు పట్టణంలో నివాసమేర్పరుచుకొన్న ఒక కళాభివృద్ధి. 'మీరు ఆదిలాబాదు ఎవ్వరూ వచ్చారు' అని అడిగినప్పుడు 'మానాన్న గానికాని లో మామమీదం ఇక్కడికివచ్చి స్థిరపడి పోయింది. నేను ఇక్కడే పుట్టాను. ఇక్కడే నా జీవితకాలం గడుపుతాను'. అన్నారు.

రవీంద్రకర్మగారు వాస్తు-దేవతాస్తు- శిల్ప, చిత్రకళాకాస్త్రాలులోతుల కళ్ళి అధ్యయనము చేశారు. శివరామమూర్తి, నీలకంఠజోషిలాంటి ఉద్దండ వండితుల సామాచర్యమేగాక - జి.కె.ఆర్ యల్లప్ప లాంటి అతిసామాన్య సామాచర్యం వల్ల కూడా జీవితంలో ఎన్నో అమాత్యవిష యాలు తెలుసుకున్నారు అనిసవినయంగా మనవి చేస్తారు శ్రీ శర్మ.

ఒక బసీను, లుంగీ, మడుటతిలకం, వచ్చీ రాని తెలుగుభాష, హిందీమాతృ భాష, ఎప్పుడో దేనికో దానికై అనేక

కిందటల్వాచేసి - భూదేవి కిప్పించి

వెటల్వాచేసి - ఆకాశాని కిప్పించి

దాని వడుము నాగతోలు

చల్లచిలకను తెత్తునమ్మ

నీకు చల్లచిలకను తెత్తునమ్మ ఏశోదమ్మా!

(1) విష్ణు (2) యశోదమ్మ

అవ్యక్త మధురములైన జానపద గేయ ములు కోకోల్లలు. పాండిత్యకూన్యలు పొడు కొన్న పాటలైనవృత్తి ప్రతి గేయములోను సాహిత్య విలువలు నిండి నిదిడీకృతమై యున్నాయి.

౧ నుండి ౬ వరకు గల పాటలను పాడి వినిపించినవారు : కాపాకుల రత్నమ్మ మరియు రమణమ్మ-యెరుగుంటపాళెం.

౭, ౮, ౧౦ పాటలకు పాడి వినిపించిన వారు : ముద్దా మంగమ్మ, పొదలకూరు మండలము.

౯ ఈ పాటను పాడి వినిపించినవారు : వడిగడ్డ రెడ్డెమ్మ.

పని-లేచినా, కూర్చున్నా, నిల్చున్నా కళాత్మకరూపాలు ఆయన మనోవిధిలో కదలాదు తుంటాయి. తాను తయారు చేసిన కళారూపాలు పదిపన్నెండు గడుతులో క్రిక్కిరిసి ఉంటాయి.

ఇందులో ఇత్తడి, కంచుతో తయారు చేసిన విగ్రహాలు, ముఖ్యంగా మైసమ్మ, పోలేరమ్మ, బడలమైసమ్మ, గోండు, కొలం, బండరా గిరిజనులు పూజించే దేవతారూపాలు, అనాటిపల్లకీలు, దీపపు ప్రమిదలు, స్థానికంగా దొరికే మట్టితో కమ్మరిసాగపై తయారుచేసి కమ్మరి వామిలో కాల్చిన మట్టికళారూపాలు, శిల్పాలు, చిన్నవీ, పెద్దవీ, వందలు వేలు వీరిదగ్గర ఉన్నాయి. గణపతి దేవత మూర్తులు ముప్పైరకాలకు పైగా ఉంటాయి.

కట్టెతో, లక్కతో, కొమ్మలతో, జర్మనుసిల్వర్ తో తయారుచేసిన అదివా నులు ధరించే అభరణాలు, రాతితో తయారుచేసిన పాత్రలు, కట్టెతో మలచిన గ్రామదేవతా విగ్రహాలు, వామన గుంటలు అడుకొనే పీటలు, పిల్లలు అడుకొనే బొమ్మలు, పాతకాలంనాటి ఫ్యాన్లు డిర్బూనాతి గిరిజనులు వాడుకొనే ఇత్తడి దీపస్తంభాలు (పది-పదిహేనురకాలు) - ఇలా ఒకటేమి- గుండునూదినుండి విమానం దాకా అన్నట్లు రెండు మూడువందల సంవత్సరాల నుండి జనజీవితంలో ఉండే వస్తుసామగ్రినుండి, నేటి పూల కుండీలవరకు, కొన్నివందల-వేల, కళారూపాలు వీరిసృజనాత్మక శక్తిలోచోటు చేసుకొని ఈకళాశ్రమంలో భద్రపరచబడ్డాయి.

ఈ ఆశ్రమంలో ఎవరైనా కళనభ్యసించవచ్చు. శిల్పకళాశాస్త్ర రహస్యాలు తెలుసుకోవచ్చు. దీనికి డబ్బు ఖర్చు పెట్టనవసరంలేదు. అన్నీ ఉచితమే.

6. మహాభారతంలో శిల్పకళాదర్శనం

—ఆచార్య భావన్

విజయనగరం:-

స్థానిక గురజాడ స్మారకజిల్లా కేంద్ర గ్రంథాలయంలో సాహితీమిత్ర సమాఖ్య విజయభావన 31-10-89 మంగళవారం నాడు ప్రసంగతరంగిణి కార్యక్రమాన్ని ఏర్పాటుచేసింది. శ్రీకావళానికి చెందిన రిటైరు తెలుగులెక్చరర్ మరియు విశ్వకర్మా విజ్ఞానకేంద్ర సంచాలకుడు అయిన డా॥ శోభిరాం సత్యనారాయణ ప్రధాన వక్తగా పాల్గొని 'మహాభారతంలో శిల్ప

ఎవరైనా ఎప్పుడైనా వచ్చి ఈకళారూపాలను దర్శించి, తమకు తోచినది తయారుచేసి ఇక్కడ పెట్టిపోవచ్చు.

మూడవతరగతి చదువుకునే విద్యార్థి దగ్గరనుండి శిల్పకళాశాస్త్రంలో విశ్వవిద్యాలయంలో పరిశోధన చేసే వారి వరకు, మనరాష్ట్రంనుండే కాక ఇతర రాష్ట్రాలనుండి కూడా ఎందరో కళారాధకులు, కళాపిపాసకులు ఈ ఆశ్రమానికి వచ్చి, ఈకళారూపాలను సందర్శించి అధ్యయనంచేసి, రవీంద్రకర్మగారి సహాయం పొంది వెళుతుంటారు. ఇక్కడశిల్పజానపదకళల ప్రదర్శనలు తరచుగా ఏర్పాటు చేస్తుంటారు. ఇటీవలే శ్రీ M. V. రమణారెడ్డి (J. N. T. U. ఫ్రెన్ ఆర్ట్స్ విద్యార్థి శ్రీ సతీష్ దేశపాండే, (అదిలాబాదు శిల్పి) టెల్లుకోట శిల్పాల కళాప్రదర్శన ఏర్పాటుచేశారు.

అయితే శ్రీకర్మగారు తనచిన్నప్పుడు జన్మగరులు అనేవారి దగ్గర, కమ్మరి వారి దగ్గర, దూధరాం అనే ఇత్తడి పోత పోసే కళాకారుడి దగ్గర - కొంతకాలం గడిపి, వారి నాశ్రయించి, తాను కాస్తా అద్వారా అధ్యయనంచేసిన సిద్ధాంత

కళాదర్శనం అనే విషయంపై ప్రసంగించారు. ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయంవారు డా॥ శోభిరాం పరిశోధన గ్రంథానికి త్రిపుర నేని గోపీచంద్ స్మారక స్వర్ణపతకాన్ని బహుమతిగా ఇచ్చారు.

వేదకాలమునుండి మహర్షులకు శిల్పకళపట్ల అదరాభిమానములు కలవని నూచిస్తూ డా॥ శోభిరాం ఋగ్వేద, ఉపనిషదాదులనుండి పెక్కు వాక్యాలు ఉదాహరించారు. వ్యాసునిది పారాణిక

లకు రూపకల్పన చేయడం నేర్పుకొన్నారు.

వీరి ఆశ్రమంలో కన్పించని ఏ కళారూపం అదిలాబాదు జిల్లాలోని గ్రామీణ-గిరిజన జీవితాల్లో కన్పించదనడంలో అతిశయోక్తిలేదేమో!

ఈ ఆశ్రమం ఒక కళాతపోవనం. రెండు మూడు ఎకరాల వైశాల్యంగల భవనంలో అమర్చగల మ్యూజియం ఎందరో పరిశోధకుల కిది పరిశోధనాస్థానం.

ఇటీవలే అదిలాబాదు జిల్లా ఆధికారులు వీరికి రెండేక రాల భూమిని మ్యూజియం కట్టుకోవడానికి ఇచ్చారు. ఆ స్థలంలో మనదేశంలో వివిధరాష్ట్రాల మూడేళ్లలో కుటీరాలునిర్మించి, వాటిల్లోకి ఈ కళారూపాలను తరలించి, భవిష్యత్తులో ఇంకా ఎన్నో కళారూపాలను సృష్టించి, గ్రామీణ, గిరిజన, బాలబాలికలకు ఈ సాంప్రదాయ జానపదకళలను బోధించాలని, ముందు తిరాలవారికి ఈ కళలను అందించాలని-అదే తన ద్యేయమనిఅంటున్నారు శ్రీ రవీంద్ర కర్మగారు.

.....

నైతికదృష్టికాగా, కవిత్వయము వారిది కావ్యకళాదృష్టి అని డా॥ శోభిరాం సోదాహరణంగా ప్రసంగించారు.

నన్నయ రచించిన భాగంలో రాజ నూయ యాగము, మయసభ, నారదుడు వర్ణించిన దిక్పాలన సభలు, ధృతరాష్ట్రుడు దుర్యోధనునకు క్రొత్తగా నిర్మించి యిచ్చిన సభ మొదలైన వర్ణన లున్నట్లు డా॥ శోభిరాం తెలిపారు. మహాభారతమునందలి వర్ణనల లోనికెల్ల మయసభ వర్ణనము అద్భుతము, అతిలోకము అయి నట్టిదని ఆయన అభిప్రాయపడ్డారు. మయ సభను నిర్మించినమయముడు రాక్షసుల విశ్వకర్మ అయినప్పటికీ శిల్పకాస్త్రంలో అద్వితీయమైన ప్రజ్ఞకలవాడని ఆయన అభినందించారు. నిజానికి మహాభారతకథ అంతా అతని మయసభా నిర్మాణంపైనే ఆధారపడివున్నదని డా॥ శోభిరాం వివరించారు. ఇంద్రప్రస్థ నగర నిర్మాణ సందర్భంలో నన్నయ రచించిన తొమ్మిది వద్యాలూ అమూలకాలనీ, ఆపురవర్ణనమే తరువాత ప్రబంధాలలోని పురవర్ణనము అనీ మార్గతర్కమైనదని దలియజేస్తూ, డా॥ శోభిరాం నన్నయ శిల్పకళాపరిజ్ఞానాన్ని ప్రశంసించారు. వరీషీత్రుప్రాయోపవేశానికి ముందు ఏకస్తంభనిర్మిత సౌధంలో వున్నట్లు భారత, భాగవతాల తెలుపుతున్నాయనీ, దీని నిర్మాణానికి శిల్పకాస్త్ర పరిచయం కావాలనీ డా॥ శోభిరాం చెప్పారు.

తిక్కన రచించిన భాగంలో అశ్వమేధ యాగం చాలా ముఖ్యమైనదనీ, ఆ యాగానికి నిర్మించిన వేదికలను గూర్చి తిక్కన కాస్త్రసమ్మతమైన వర్ణనలు చేసినట్లు డా॥ శోభిరాం పేర్కొన్నారు. తిక్కన యుద్ధవర్ణనలు లైదింట అతడన్నో పూర్వకాలను వ్యాసునికంటె

7. తెలుగు దండక సాహిత్య సూచి

గ్రంథాంతర్గత దండకములు - ముద్రితములు

(గత సంచిక తరువాయి)

59. పురుషోత్తమకవి, నాదేశ్వ. సోమేశ్వరీయము. పుట. 7-8 మహేశ ముద్రాక్షరశాల, ప్ర. ము. బందరు, 1902
,, జార్జిప్రభు పట్టాభిషేకము. మచిలీపట్టణం సేతు ముద్రాక్షరశాల, 1911
60. పూర్ణయాచార్యులు, రాయవరపు. రాజదీరజనమనోవిరాజితము. ఏకాశ్వాసం, పుట. 28, 27. భైరవ ముద్రాక్షరశాల. ప్ర. ము. బందరు, 1894
61. పేరన్నకావ్య, మూలం. శ్రీముఖలింగేశ్వరశతకము. పుట 9. శ్రీముఖలింగదండకము. వెంకంప్రెస్. గుంటూరు, 1986
62. పోతన, బమ్మెర. శ్రీమదాంధ్రభాగవతము. తృతీయస్కంధము, వ. సం. 204 దశమస్కంధము, పూర్వభాగము, వ. సం. 1287
,, వీరభద్రవిజయము. చతుర్థాశ్వాసము, వ. సం. 180
63. భగవత్కవి, నత్యవోయ. రుక్మిణీపరిణయము. చతుర్థాశ్వాసము, వ. సం. 113 వ్రథమాశ్వాసము, వ. సం. 71 మణినరంజనీ ముద్రాక్షరశాల, ప్ర. ము. కాకినాడ, 1904
64. భవానీ శంకరం, ఈదులపల్లి. దర్శఖండము, చతుర్థాశ్వాసము, వ. సం. 104 శ్రీవిద్యజ్ఞన మనోరంజనీ ముద్రాక్షరశాల, ఏకాపురం, 1931
65. భాను కవి. పంచతంత్ర, వ్రథమాశ్వాసము, వ. సం. 268 ప్రాచ్యలిఖిత వృత్తక బాండాగారం. ప్ర. ము. మద్రాసు, 1951
66. భాస్కరాచార్య. శ్రీవైశ్యపురాణము. ద్వితీయాశ్వాసము, వ. సం. 47
67. భీమశంకరదాసు, వడ్డాది. భక్తమందారము. పుట. 15
68. భైరవకవి. శ్రీరంగమహాత్మ్యము. వ్రథమాశ్వాసము, వ. సం. 197 ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ, ప్ర. ము. 1979
69. మల్లయ, నందిగ్రీ సింగన, ఘంట. వరాహపురాణము. షష్ఠాశ్వాసము. వ. సం. 91 నవమాశ్వాసము, వ. సం. 110, ఏకాదశాశ్వాసము, వ. సం. 116. ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ, ప్ర. ము. 1978
,, వ్రథోద చంద్రోదయము. చతుర్థాశ్వాసము, వ. సం. 46 ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ, ప్ర. ము. 1978
70. మల్లన, మాదయ్యగారి, రాజశేఖరచరిత్రము. ద్వితీయాశ్వాసము, వ. సం. 89 భువన విజయం పబ్లికేషన్స్, ద్వీ. ము. విజయవాడ, 1987
71. మల్లారెడ్డి, కామినేని. పట్నక్రవర్తి చరిత్ర. హరిశ్చంద్రకథ, పుట. 67, 68
72. మర్దనకవి, శతకంక రామాయణము. వ్రథమాశ్వాసము, వ. సం. 53
73. మర్రికార్జునుడు, మిక్కిలి. నాచితేజుసాఖ్యాసము. తృతీయాశ్వాసము, పుట. 111
74. మల్లయకవి, శ్రీరామస్తవరాజము. తృతీయాశ్వాసము, పుట. 31 శ్రీరంగవిలాస ముద్రాక్షరశాల, ప్ర. ము. చెన్నపురి, 1912

గొప్పగా తీర్చిదిద్దటానికి ఆయన కేశవం కవిమాత్రమే గాక మంత్రి, సంగ్రామ కాస్త్ర వికారదుడు అయివుండటమే కారణమని డా॥ శోభిరాల విమర్శించారు.

ఎఱ్ఱన నగరములను, యజ్ఞదులను వర్ణింపవలసివచ్చిన సందర్భాలలో కాని నెంతో సమగ్రనుండరంగా వర్ణించి తన శిల్పకాస్త్ర పోజ్ఞానాన్ని చాటుకున్నాడని డా॥ శోభిరాల చెప్పారు. అరణ్య పర్వ శేషమున పురదుర్గవర్ణనములు, విశ్వ కర్మ-నలవిశ్వకర్మల ప్రసంగాలు, అంగికో భృగు ప్రముఖ ప్రభావాలకు సంబంధించిన ప్రసంగాలు వుండటంవలన ఎఱ్ఱనకు శిల్పకాస్త్రంతో సన్నిహిత సంబంధం వున్నట్లు తెలుస్తున్నదని డా॥ శోభిరాల పోదాహరణంగా నిరూపించారు.

కవిత్వయంవారు క్రాంతదర్శనులు, సర్వకాస్త్రపండితులు అనటంలో ఎట్టి సందేహం లేదని ప్రకంశిస్తూ డా॥ శోభిరాల తన ప్రసంగాన్ని ముగించారు.

వికాఖపట్నంజిల్లాలోని భీమనిపట్నం కళాశాలలో ఇంగ్లీషు లెక్చరర్ మరియు ప్రముఖరంగస్థలనటుడు అయిన శ్రీ నిష్ఠుల వెంకటరామయ్య ఈ సభకు అధ్యక్షత వహించారు. డా॥ శోభిరాల ఆంధ్ర, సంస్కృత, త్రిత్వకాస్త్రములందేగాక శిల్పవాస్తుకాస్త్రములలోకూడా ప్రవీణులవటంచేత "మహాభారతంలో శిల్పకళా దర్శనం" అనే విషయపరిశోధనకు పూర్తి స్వాయాన్ని చేకూర్చుకలిగారని ఆయన అభిప్రాయపడ్డారు. ఆసలు శిల్పకళను గూర్చిగానీ ప్రత్యేకంగా మహాభారతంలోని శిల్పకళనుగూర్చిగానీ సుపూర్ణ పరిశోధన చేసినవారు ఒక్క డా॥ శోభిరాల మాత్రమేనని శ్రీ వెంకటరామయ్య మేల్కొని అభినందించారు. భారతీయ శిల్ప పురాణ సంస్కృతికి ప్రతిబింబమైన

75. మల్లయ్య, సంగితెట్టి. నరకాసురవధ యక్షగానము, పుట. 58, 59 & 78 రాయపేట, 1978
76. మారన. మార్కండేయ పురాణము. షష్ఠాశ్వాసము, ప. సం. 224 ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ, ప్ర. ము. 1984
77. మాడయ్య, మైరావణచరిత్రము. తృతీయాశ్వాసము, ప. సం. 132 విద్వజ్జన మనోరంజనీ ముద్రాక్షరశాల, ప్ర. ము. విశాఖరం, 1914
78. మాధవరాయలు, శురభి. చంద్రికాపరిణయము. వంచమాశ్వాసము. ప. సం. 31. ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ ప్ర. ము. 1982
79. మంగయ, పద్మిని. హనుమద్విజయము, ద్వితీయాశ్వాసము, ప. సం. 94
80. మృత్యుంజయకవి. ధర్మాత్మజా పరిణయము. తృతీయాశ్వాసము, పుట. 34, 35 నుజనరంజనీ ముద్రాక్షరశాల, ప్ర. ము. కాకినాడ, 1897
81. యోగానందసూరి, ఉన్నవ, పద్మిని పరిణయము. చతుర్థాశ్వాసము, పుట. 117, 118 నేపథ్యవతి ముద్రాక్షరశాల, ప్ర. ము. బరంపురం 1914
82. రఘునాథ భూపాలుడు, వాల్మీకి చరిత్రము. వ్రథమాశ్వాసము ప. సం. 118
83. రఘునాథాచార్యుడు, శేషము, కులశేఖర మహీపాల చరిత్రము. చతుర్థాశ్వాసము, ప. సం. 94 ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తక ధాండాగారం, ప్ర. ము. మద్రాసు, 1955
84. రమణయ్య. అన్నంరాజు, శంతనురాజచరిత్ర, చతుర్థాశ్వాసము, 217. చంద్రికా ముద్రాక్షరశాల, ప్ర. ము. గుంటూరు, 1918
85. రామయమంత్రి, ధరణిచేపుల. దళావతార చరిత్రము.
86. రామకృష్ణుడు, తెనాలి, ఉద్బటారాధ్య చరిత్రము. తృతీయాశ్వాసము, ప. సం. 28 డి. లోటన్ పబ్లిషర్స్, ప్ర. ము. తెనాలి; 1974
- .. పాండురంగమాహాశ్వాసము, చతుర్థాశ్వాసము, ప. సం. 77 ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ, ద్వీ. ము. 1984
- .. పుటికాచల మాహాశ్వాసము, ద్వితీయాశ్వాసము, ప. సం. 253
87. రామచంద్రశాస్త్రి, గడిశాస్త్రి, నగరపురాణము. వ్రథమాశ్వాసము, పుట. 43
88. రంగప్పరాజు, రామరాజు. సాందోపాఖ్యానము. తృతీయాశ్వాసము, ప. సం. 78 ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు, ప్ర. ము. 1932
89. లక్ష్మీకాంతకవి, బలిజేపల్లి, సత్య హరిశ్చంద్రియము.
90. లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రి, అర్యసోమయాజుల. శివకథా సుధాసారము. షష్ఠాశ్వాసము, ప. సం. 64 స్టార్ ఆఫ్ ఇండియా ముద్రాక్షరశాల, ప్ర. ము. చెన్నపురి, 1904
91. లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రి, వడ్లమాని, దేవదేవస్తోత్రము.
92. లింగమూర్తి, పరబరామపంతుల, నీతరామంజనేయ సంవాదము. వంచమాశ్వాసము, ప. సం. 62 తృతీయాశ్వాసము, ప. సం. 3
93. లింగమూర్తి, పూడిపెద్ది, సువర్చలాపరిణయము. షష్ఠాశ్వాసము, పుట. 116-118 శ్రీదుర్గా ముద్రాక్షరశాల, ప్ర. ము. బెజవాడ, 1910
94. వరదరాజేంద్రకవి, కట్టా, శ్రీరంగమాహాశ్వాసము. చతుర్థాశ్వాసము. పుట. 59
95. విజయవేంకట జనాదర్య, అత్తిలి. శ్రీమదాంధ్ర ధనుర్మాసమాహాశ్వాసము. ఏకాశ్వాసము, పుట. 4, 5. ప్రకాశకులు, అత్తిలి సోదరులు, కేళవరము
96. వీరభద్రకవి, దాగంటి. విశ్వేశ్వర వ్రథావము. పుట. 19

ఈ పరిశోధన గ్రంథములోని "శిల్పకళా దర్శనము" విద్యజ్ఞానమునోరంజకమై విజ్ఞాన శుద్ధికరము. పెదజల్లిగలదని శ్రీ వెంకట రామయ్య ఆశించారు.

విజయభావన సహాయకార్యదర్శి శ్రీ కె. మార్కండేయులు కవిత్వప్రకంస చేస్తూ తాను రచించిన కవ్యాంశు రసజ్ఞ మనోహరంగా చదివి వినిపించి ప్రోతము అందించినారు.

విజయనగరంధర్మరక్షణపరిషత్ కార్య దర్శి శ్రీ అప్పల మూర్యసారాయగ మూర్తి ముఖ్యఅధిగా పాల్గొని అభినందన ప్రసంగం చేసారు. ప్రధానవక్త డా॥ శోభిరామ అయిన కాలువా, పూల మాల, మొమెంటోలతో ఘనంగా సన్మానించారు. కేదిక నలంకరించిన సాహితీ మూర్తులకు ఆయన సంస్కరపున జ్ఞాపిక అను బహూకరించారు.

విజయభావన గౌరవసభ్యులు శ్రీ గొడవర్తి అనంతాచార్యులు ప్రార్థన చేయగా, ప్రధాన కార్యదర్శి డా॥ ఎ. గోపాలరావు స్వాగతంచెప్పి, ప్రధానవక్త డా॥ శోభిరామ పరిచయం చేసారు. విజయ భావన సభ్యులు శ్రీ శ్రీభాష్యం లక్ష్మీ నాథ్ సందేశాలు చదివి వినిపించగా, శ్రీ వి. హెచ్. ఎల్. శ్రీనగమ్ వందన సమర్పణ గావించారు.

97. వైద్యనాథకవిమూర్యబొట్ల, సత్యభామాపరిణయము. తృతీయాశ్వాసము. ప. సం. 350
98. వెంగళభూపాలుడు, దామెర్ల. విహులాశ్వచరిత్రము. వంచమాశ్వాసము, ప. సం. 47 సురస్వతి, ముద్రాక్షరశాల. ప్ర. ము. కాకినాడ; 1908
99. వెంకట్రంగకవి, శశిరేఖాపరిణయము, తృతీయాశ్వాసము, పుట. 20
100. వెంకయ్య, అందుగుల. వరభువినియము. ప. సం. 346 వావిళ్ళ మద్రాసు; 1923
101. వెంకటరత్నంవంతులు, కొక్కొండ, దిశ్యేశ్వరీయము. తృతీయదింబము. ప. సం. 208
102. వెంకటకవి, ఇంద్రకంటి. శ్రీకృష్ణదాస హృదయోల్లాసము. తృతీయాశ్వాసము, ప. సం. 41
103. వెంకట ముప్పయ్య, గడు, దర్మజ్ఞచరిత్ర, తృతీయ గుచ్ఛం, పుట. 87, 88 (వన్నయ భారతాంతర్గత దండకం యథాతథంగా దర్మజ్ఞచరిత్రలో స్వీకరింపబడింది)
104. వెంకట నాథుడు. బైచరాజు. పంచతంత్రము, ప్రథమాశ్వాసము, ప. సం. 647 వావిళ్ళ, చెన్నపురి; 1924
105. వెంకటకవి, గణపవరపు. వ్రణందరాజ వేంకటేశ్వర విజయ విలాసము. ఏకాశ్వాసము, ప. సం. 143, 307, 332
106. వెంకటకవి, తెలిదెండ్ర. రాధామోదన సంవాదము. ప్రథమాశ్వాసము. ప. సం. 2
107. వెంకటాచార్యులు, తిరుమల బుక్కవట్టణం. అచలాశ్మితా పరిణయము. ప్రథమాశ్వాసము, ప. సం. 43. (ధ్వజి)
108. వేంకటకవి, కొటితెలపూడి. దీపికుచరిత్ర, ద్వితీయాశ్వాసము, పుట. 35-37 మంజువాణి ముద్రాక్షరశాల, ప్ర. ము. ఏలూరు; 1902
109. వేంకటాచార్య, అత్తిరి. శ్రీ వీరవేణ చరిత్రము. ద్వితీయాశ్వాసము, పుట. 31-33 మనోరంజనీ ముద్రాక్షరశాల, ప్ర. ము. కాకినాడ; 1910
110. వేంకటాచార్యులు, అత్తిరి. శ్రీవిఘ్నేశ్వర చరిత్రము, ఏకాశ్వాసము, పుట. 14 అత్తిరి సోదరులు, ప్ర. ము. కేళవరము; 1974
111. వేంకటశాస్త్రి, నృసింహదేవర, విచిత్రరామాయణము
112. వేంకటాచార్య, విరంతుకవర్య. వరకాట్యదయము, పుట. 59, 60
113. వేంకటాచలపతి, శ్రీపాద. కొసల్యా పరిణయము. వంచమాశ్వాసము, పుట. 64
114. వేంకటాచలకవి, శ్రీధర మల్లె, బ్రహ్మోత్తర అంశము.
115. వేంకటపతి, తత్త్వపంగహరామాయణము. బాలకాండము, పుట. 305-307 ప్రకాశకులు: ఆంధ్ర విజ్ఞాన పత్రిక, కాకినాడ; 1941
116. వేంకట వరదాచార్యులు, చక్రవర్తుల, మాతృజ్యోతి.
117. వేంకట శృష్ణయ్య, కామరాజు. రామరీల, షష్ఠాశ్వాసము, పుట. 132 భారత్ ప్రెస్, ప్ర. ము. తెనాలి; 1972
118. వేంకట ముద్రిమూర్తిశాస్త్రి, అమమల, భార్గవచరిత్రము. వంచమాశ్వాసము, ప. సం. 127 ఉదయభానుప్రింటర్స్, ప్ర. ము. హైదరాబాదు; 1965
119. శరభలింగకవి, దిమ్మానేని. అలంకార చంద్రోదయము. తృతీయాశ్వాసము, పుట. 38, 39 భైరవ ముద్రాక్షరశాల, ప్ర. ము. బందరు; 1908

9. మధునాపంతుల - శ్రీఖండ చర్చ

8. అంతర్వేష

—శ్రీమతి K.V.S.S. శేషలక్ష్మి
(M.A.)

మా తప్పులన్నీ గుండెల్లో పెట్టుకు కాపాడి
అనుక్షణం మాకేం తక్కువవుతుందోనని
అహర్నిశలా శ్రమించి
రక్తపుడుక్కలు రూపాయలుగా మార్చి
మమ్మల్ని అందలాల ఎక్కించాలని
తావ్రతయవదిన ఓ త్యాగజీవీ :
అంతలోనే అందరిమీదా అరిగి
ఎవరితోనూ ఏమీ చెప్పకుండానే
మృత్యువు దరిజేరే ఆ పదివిమిషాల్లో
ఏం భాదపడ్డారో, కనీసం అదయినా ఎవరితో
పంచుకోకుండానే, మమ్మల్ని పెద్దవాళ్ళనిచేసి
ఇంక మీ బ్రతుకులు మీరు బ్రతకండమ్మా
మీ తర్కాలు మీవి, నాకేం నేను హాయిగా
తెల్లిపోతున్నానని, నరానరి దేవేంద్రుడితో
బిజినెస్ గురించి చర్చిస్తున్నారా నాన్నగారూ!
నలుమూలలనుంచి వదిమంది మిమ్మల్ని
వేనోళ్ళ కొవియాదేవరకు
మీవిలువ గ్రహింపలేకపోయిన అల్పజీవులం!
మీ సుఖకోసం, మీ కోసమవి ఏనాడూ
ప్రాకులాదని నిరాదంబరజీవులు మీరు.
పాలుత్రాగే కవిపిల్లడు
కాళ్ళు చేతులతో గుండెలమీద తన్నినా
అనందించే తల్లిలా,
మీరు అరిసిపోయి వచ్చేరేమో,
మీకు ఏకాంతి కావాలేమో
అన్నేనా ఆలోచించకుండా
చిరంజీవి కేకలతో, అక్కినేని అరుపులతో
పిల్లలు హోరెత్తిస్తున్నా
ఒక్కనాడైనా, ఒక్కక్షణం అయినా
విసుక్కోకుండా అందులోనే ఆనందాన్ని,
పంకోషాన్ని చూడగల్గిన ధన్యజీవులు మీరు.

దం॥ తెలుగుల పూర్వపుణ్యమున దేశచరిత్రకు
కావ్యకల్పనా
కవిక మనోజ్ఞరూపమును కల్పనజేయుచు
చందనాది చ
ర్చల తనువున్ గగుడ్పాడువ రక్తిని
దేర్చి వెలార్చినట్టి మా
పలుకులరాజీయో మధునపంతుల వాణివి
సన్నుతించెదన్

సీ॥ గిలుబాడితివిగదా! కేవల దారిత్ర
కాంక్షమూర్తి బట్టి కావ్యైకధనము

మీలా నిరాదంబరులం కావాలంటే
మీలా సహనశీలం కావాలంటే
మీలా మేధావులం కావాలంటే
మరో కోటిజన్మలెత్తద్దూ మేము.
పున్నామ నరకమునుండి
తప్పించువాడు కొడుకుయటంచు
పుత్రులకొరకు తవియింతురిం దంపతుల్
పున్నామనరకముల నృప్తింపగల నరుడని
యెరుగరేనో యీ పెరితల్లిదండ్రుల్
పోయినపు దేద్యనయిత కావలె
నాకొక బిడ్డ యని విలపించు నొక జనని
తల్లి ముక్కెర నాకిత్తురో లేదో అన్నదమ్ముల్
యని యేడ్చు నాజన్మవి
సకల బంధంబుల మూలసూత్రంబు
విత్తముకాగా
సకల బంధంబుల మూలసూత్రంబె
స్వార్థమనగా
ధనకాంక్ష, కీర్తికాంక్ష యేదొక్కటి
లేని నరుడెవ్వ డిలలో.

—మీ అమ్మాయి

—కీ॥ శే॥ ఎన్. యమ్. సహాయచారి

సక్కరించితివిగదా! సారస్వతాంబ వ
నూనవాగర్థ ప్రసూన పంక్తి
చిత్తగించితివిగదా! చేరి భారతిని భా
షాత్పి రుచిరదర్శన విదాన
సవరించితిగదా! సఖలవైయాత్య ప్ర
క్రియల చమత్కారఫలమున
తే॥గీ॥ తివిరి “చంకదుడ్డు శరణార్థి”వియు గాక
గరగరలుగలు పొందితీ గరిమలంచు
హే “మధునపంతు”లాన్వయాన్వీందు
వర్య
సన్నుతుల్ “సత్యనారాయణశాస్త్రి!”
శాస్త్రి :

శా॥ మూరిందోపు మహాండ్రవాగ్ధరి
నాపోశానముంబట్టితే!
వేరీసికు నదృక్ష సత్కవిక వాగ్వి
వాదమందద్ది క
న్నారంగాంబగనొనె; వందషకవి
ప్రాప్తంబులించున్ బుధుల్
నూరాఱుల్ పొనుపూలతో “మధున
పంతుల్” కీర్తమర్చింపరే!
ఉ॥ విందగు మాటచక్కదము వీలులుగుల్లుచు
మంద వండితా
బండల! కమ్మన్ మధురభాద్యములెన్ని
కుజించి మేలి “శ్రీ
ఖండము” నాండ్రభూమి కలకాలము
నిర్వగ వెల్వరించి శ్రీ
ఖండపు చర్చతో లలితగాన వివంచిని
మేళవించితో
కం॥ కలకండము పులకండము
కలియన్ గల్చి మిరెపుపొడి మాటుక
జల్లన్
తళి : సీ శ్రీఖండ చ
ర్చలదరి నిలువంగలవె :
రసనకించకునే :

(* *)

